

MAGYAR MŰVÉSZET

UNGARISCHE KUNST • ART HONGROIS • HUNGARIAN ART

MEGJELENIK HAVONTA

A MŰVÉSZETI MŰZEUMOK BARÁTAI EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Egyes kötet és 2 aranypergő, sugróterve 7,50 aranypergő

A Szépirodalmi Bizottság Kötetért adja a MAGYAR MŰVÉSZET-et legfeljebb tízötven forintban kapják

A tagsági, ill. előfizetési díjak a felsőírta kiadványokba kifizetésért.

H. kir. postakörnyezetmentes csekk száma: 40.37

Szerkesztésig telefonszám: 90-0-90. Kiadóhivatal: BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 7. Telefonszám: 90-2-90

TARTALOM:

<i>Dr. Dései Géza</i> : Három magyar egyházi festő	33
<i>Hans Tietze</i> (Wien): Az új bécsi érseki múzeum	49
In memoriam	54
Művészeti élet és irodalom	56

INHALT:

<i>Dr. Géza Dései</i> : Drei ungarische Kirchenmaler	33
<i>Dr. Hans Tietze</i> (Wien): Das neue Diözesanmuseum in Wien	49
In memoriam	54
<i>Kunstleben und Kunstliteratur</i>	56

BILDERVERZEICHNIS:

Wilhelm Aba-Novák: Christusfigur aus dem Sanktuarium, Kirche in Jászszentandráshely	35
Wilhelm Aba-Novák: Das »Paradies« und »Jesus ruft seine Jünger«, von den Seitenwänden des Sanktuariums Ebenda	36
Wilhelm Aba-Novák: Die Verdammten Ebenda	37
Wilhelm Aba-Novák: Kreuzweg und Abnahme vom Kreuz Ebenda	38
Paul Molnár-Contat: Die Heilige Familie Paul Molnár-Contat: Die gebenedeite Mutter	40
Paul Molnár-Contat: Der heilige Antonius predigt den Fischen	41
Alexander Nagy: Freskenentwürfe der Fünfkirchner (Pécs) Friedhofskapelle 45, 46, 48	45, 46, 48
St. Laurentius: Stein. Leihgabe der Wiener städtischen Sammlungen im Erzbischöflichen Museum Wien	52
Skt. Anna selbstritt. Stein. Leihgabe der Wiener städtischen Sammlungen im Erzbischöflichen Museum, Wien	52
Syrisches oder mesopotamisches Glasgefäß a. d. XIII. Jahrhundert. Leihgabe des Domschatzes der Wiener Skt. Stefanskirche im dortigen Erzbischöflichen Museum. Nach den Reproduktionen des Monumentalwerkes »Meisterwerke muhammedanischer Kunst«, herausgegeben von Fr. Sarre und H. R. Martin. Verlagsanstalt F. Bruckmann A. G. München, 1912.	53
Syrisches Glasgefäß. XIII. Jahrhundert Portrait Herzog Rudolf IV. Erzbischöfliches Museum, Wien	53
Mittelstück von H. Schäuuffeleins Ober-St. Veiter Altar, Erzbischöfliches Museum, Wien	61

TABLE DES MATIÈRES:

<i>Géza Dései</i> : Trois peintres religieux hongrois	33
<i>Jean Tietze</i> (Vienne): Le nouveau Musée Diocésain de Vienne	49
In memoriam	54
Vie artistique et littéraire	56

TABLE DES GRAVURES:

Guillaume Aba-Novák: L'arc triomphal de l'église de Jászszentandráshely	33
Guillaume Aba-Novák: La figure de Jésus-Christ au sanctuaire du même église	35
Guillaume Aba-Novák: Le »Paradis« et »Jésus, appelant ses élèves«; murs latéraux du sanctuaire	36
Guillaume Aba-Novák: Les damnés	37
Guillaume Aba-Novák: Christ portant la Croix et la Descente de la Croix	38
Paul Molnár-Contat: La Sainte famille	40
Paul Molnár-Contat: La Mère bénite	41
Paul Molnár-Contat: St-Antoine prêchant pour les poissons	43
Paul Molnár-Contat: Notre-Dame, Triptyque 1. Prédelle du triptyque	44
Alexandre Nagy: Croquis des peintures murales au chapelle du cimetiére de Pécs	45, 46, 48
St. Laurent, Pierre. Prêt de la collection municipale au Musée Diocésain de Vienne	52
Ste Anne, La Vierge et Jésus, Pierre. Prêt de la collection municipale au Musée Diocésain de Vienne	52
Vase en verre, Syrie ou Mésopotamie, XIIIe siècle. Prêt du Trésor de Cathédrale St Etienne au Musée Diocésain de Vienne	53
Vase en verre, Syrie XIIIe siècle. D'après les reproductions de l'œuvre: »Chefs d'œuvres de l'art mahometan« par A. G. Sarre et H. R. Martin. Edition F. Bruckmann A. G. Munich 1912.	53
Portrait du duc Rodolphe IV, Musée Diocésain de Vienne	60
Partie centrale de l'autel de Ober-St. Veit par H. Schäuuffelein, Musée Diocésain de Vienne	61

CONTENTS :

<i>Géza Döcsel</i> : Three Hungarian ecclesiastic painters	33	Alexander Nagy : Designs in water-colour, for the cemetery-chapel of Pécs 45, 46, St. Lawrence, Stone. From the New Archiepiscopal Museum in Vienna	48
<i>Hans Tietze</i> (Vienna) : The New Archiepiscopal Museum in Vienna	49	St. Anne, The Virgin and Jesus, Stone. From the New Archiepiscopal Museum in Vienna	52
Neerology	54	Glass-vase, Syria or Mesopotamia, 13th century. From the treasury of St. Stephen's Cathedral, in Vienna	53
Art News and Book Reviews	56	Glass-vase, Syria, 13th century. After the reproductions in the work : »Meisterwerke muhammedanischer Kunst« by A. G. Sarre and H. R. Martin, Verlagsanstalt F. Bruckmann, Munich, 1912..	53
ILLUSTRATIONS :		Portrait of Duke Rodolphe IV, Archiepiscopal Museum, Vienna	60
William Aba-Novák : Triumphal arch of the Church of Jászszentandrás	33	Central part of the altar of Ober-St. Veit, by Schäuuffelein, Archiepiscopal Museum, Vienna	61
William Aba-Novák : Mural paintings in the same church. 35, 36, 37,	38		
Paul C. Molnár : The Holy Family	40		
Paul C. Molnár : Madonna	41		
Paul C. Molnár : St. Anthony preaching to fishes	43		
Paul C. Molnár : Part of a triptych. (Predella)	44		

Aba-Novák Vilmos:
A jázszentandrás templom diadalíve

HÁROM MAGYAR EGYHÁZI FESTŐ

„A kéz sohasem alkothat magasabbrendű dolgot annál, mint amit a jellem inspirál.” Emerson.

Az egyházművészetben, amely hangsúlyosan és mindenekelőtt nem öncélú, hanem alkalmazott művészet, amelyben az eszmei tartalom hiány nélkül való kifejezése az elsődleges igény, különösen nagyfontosságú az alkotó művész jellege, amelyen az egyéniség etikai tulajdonságait (qualitásait) értjük. Ez a megállapítás az első szemléletre szinte paradoxonnak látszik. Művészetről, esztétikumról beszélünk és elsődleges igénynek az etikumot hangsúlyozzuk? Annak dacára, hogy a megállapítás első pillanatra ellentmondásnak látszik, mégsem ellentmondás, hanem a leghelyesebb megállapítás, mivel az egyházművészetnek, mint művészetnek elsődleges célja a hit és erkölcsi rend alázatos és mindenekfölött való szolgálata. Az Egyház azért alkalmazza szent helyeire és liturgiájában a művészeteket, hogy a szépségnek lelket indító erejével teljesebb tegye híveiben a hitnek és erkölcsnek életét, amely az Istenhez való közelítésnek egyetlen alapja. Az egyházművészetekben megcsillanó esztetikai, tehát művészi értékeknek csak abban az értelemben van létjogosultságuk a szent

helyeken és az istentisztelet legfőbb cselekvéseiben, amennyiben e művészi értékek nem öncélúak és tisztán gyönyörködtezők, hanem egyben erősen oktató és indító jellegűek a természetfölötti élet szempontjából. Az egyházművészet foglalkozó művészek tehát az Egyház megállapítása szerint olyan jellemnek kell lennie, akiben megvan az egyházas lélekület, tehát lélektartalom, amelyet a „jellem” fogalmán állít maga elé. A „jellem” szó tartalmán a keresztény erkölcs tan az emberi kvalitások hármasságát érti. Jellemes ember szerinte:

1. Az elvek embere. Eszmék, ideálok magasrendű felállításában.
2. Az igazság embere. Az igazság megismerésében és érvényesítésében.
3. A jószándék embere. Az elvek és igazságok őszinte és alázatos szolgálatában.

Tehát az egyházművésztől ezen örökértékű emberi tulajdonságokat kívánja az Egyház, amikor felszólítja a legmagasabb eszmék és ideálok vizuális reprezentációjára, amikor megbízza a művészt az örök hit és erkölcsi igazságainak képszerű tolmácsolására.

val és őszinte és alázatos szolgálatot kíván tőle a legmagasabb rendű értékek másokkal való közlésekor. Az egyházművészet a szépség nyelvén és igazetével az Egyház legmagasabbrendű tanítói, tehát apostoli munkáját van hivatva teljesíteni. Az elmondottak okán tehát semmi különös és megbotránkoztató nincs abban, hogy az egyházművészet szabályait az Egyház írja elő és nem az esztéták. Helyenformán semmi rendkívüli nincs abban, hogy az egyházművészetben a jellem tulajdonságait szorgalmazza elsősorban és nem a művészi tehetséget. Senki a művészek közül nem kötelezhető egyházművészeti tevékenységre, de viszont a legeretverőbb művészi tehetségnek is, ha egyházművészeti ambíciókkal nyúl az alkotáshoz, úgy meg kell hajtania tejét az Egyház igényei előtt. Ez esetben aktuális Emerson mondata: „A kéz sohasem alkothat magasabbrendű dolgot, mint amit a jellem inspirál.” Szükséges tehát a művészi tudás mellett a keresztény jellem kialakítása a művészetben.

Mivel a művészi alkotás nem egyéb, mint megformált lélektartalom, világ, lélek és élet-tükröztes, az egyházművésznék meg kell szerzenie azt a világszemléletet, azt a lelkesítést és azt az élettartalmat, amelyeket az Egyház tükröztetni kíván, nagy, lelkeket nevelő programjának megfelelően; ... „hogy megismerjenek Téged, az Egy Igaz Istent... és megismerve Téged, örök életük legyen...” Ennek az alapvető kettős igazságnak mindent túlszárnyaló erővel benné kell csengeni az egyházművész alkotásának készülő lélekében. Magától értetődik azonban, mivel művészetről van szó, a jellem kérdésén túl, a művészi tehetség és alkotóerők éppen oly fontosak az egyházművészetben, mint amilyen a profán művészetben. Mert a művészet kiművelt emberi képesség és az egyházművészet is az kíván lenni.

A most mondottaknak előrebocsátása után három magyar egyházi festőnek művészetéről kívánnék szólni, akik a közelmúlt művészi eseményei kapcsán a közérdeklődés homlokterébe kerültek. *Aba-Novák Vilmos* az egyik, aki a jázszentandrásai templom kifestése kapcsán a napisajtóban művészi viták ütközője lett. *Molnár C. Pál* a másik, aki az Ernst-múzeumban a minapiban zárult gyűjtémenyes kiállításával került, mint egyházfestő a nyilvánosság elé. És végül *Nagy Sándor*, aki a pécsi temető-kápolna 700 négyzetméternél nagyobb felületű freskópályázatán a jury egyhangú ítéletével elsőnek nyerte el a gyönyörű egyházművészeti feladat kivitelezését.

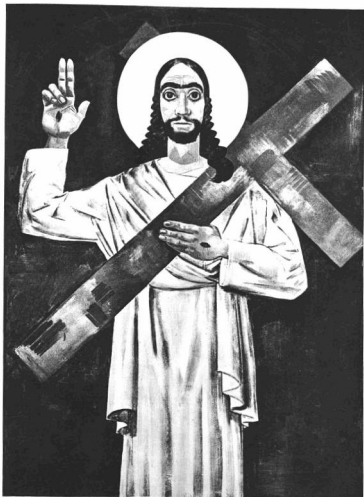
Örvendek, hogy a magyar nyomor 1934. esztendejében ilyen értékes és tehetséges művészek egyházművészeti dátumairól számolhat be a művészet akadozótolú krónikása.

A krónikás megelégednék ennyivel: „Történe vala, hogy az Urnak 1933. esztendejének tavaszán megbízaték *Aba-Novák Vilmos* képművész, hogy a jázsok Szent-andrás nevű gyepejének szentegyháza falára, meg trionfális ivére biblialis képeket írjon; miket is a nevezett mester sokak ócsárlására és kevesek dicséretére véghez is vitt vala...”

Józanul komoly kötelesség azonban krónikás poetikuss, mindent elmondó és a művészet szempontjából semmi biztosat nem jelentő dátumrögzítő művésztörténeti adata helyett a szakember tárgyilagos kritikájával fölmérni ez alkotásokat, hogy a művek belső és külső, eszmei és formai, egyházi és művészi értékeiről beszámoljunk, megírva a napisajtó „pro vagy contra”-ja helyett az alkotások tárgyi, tartalmi és művészi értékeit és hiányait.

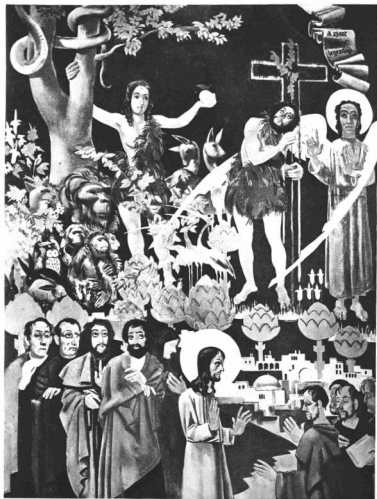
Aba-Novák Vilmos, amint már jeleztem, a jázszentandrásai róm. kath. templom szentélyét és a szentélyt záró diadalívét díszítette festményeivel. Az első és mindenekelőtt lenyűgöző benyomás, hogy a művész nem kímélte önmagát és százával zsúfolta a falakra a figurákat, hogy elgondolásának belső erejét a tömegek robusztus erejével a szemlélőbe döbentse. Ha a figuráknak szinte tétkozló bőségét nézem, nem tagadhatom az alkotó művésznék nagyvonalú képességeit és vízióinak erőteljes, szuggesztív voltait. Ezek a képek így egymáshoz zsúfolva, a hangsúlyos mondanivaló páthoszos igazetét kongatják fel a szemlélőben s olyan fájdalmasan sajgó szemléletélményt jelentenek, mint a lélekharang sikongása, vagy a tüzet kongató harang félrekonngása. Azt hiszem, ezzel a hasonlattal a legelevenebbre tapintottam ez egyházművészeti alkotásoknak. Mert egyházművészet ez az idegekbe és kedélybe marcangoló képsorozat, de olyan értelemben, mint ahogyan a szentegyház tornyából sikong ki a lélekharang s mint ahogyan a templom tornyából jajdul a pusztulás és tűzvész idején a rettenetet keltő kongatás. Művészet és pedig messze ható művészet ennek a képművész *Aba-Nováknak* ez a képsorozata, mert a vérbeli alkotó művész formaalkotó erejével cseng és sikolt belénk a keserű és szinte dühöd erővel megérett eszmei tartalom, mint ahogyan a harang nemes érce kong és jajong a lélekharang sikongásában és a vészharang tompa és megretentő puffanásiban. Azonban ez a művészet nem a szó igaz és mély értelemben vett „egyházművészet.”

Művészi és egyházművészeti szempontból is lényeges hibák vannak benne. Meg fogja bocsátani nekem a művész, ha a kritikus tárgyilagos őszinteségével itt a nyilvánosság előtt én e hibákat a szemébe mondom és azokat boncolom. Azt hiszem ugyanis, hogy az erők megbírják a kritikát. Az igazi érték kritikával nem csökkenthető, mert a

ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVESZETI
FŐISKOLA

*Aba-Novák Vilmos:
Krisztus alakja a szentélyből*

ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

*Aba-Novák Vilmos: A szentély oldal-
falairól a „Paradicsom” és Jézus meghívja
tanítványait*

ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

Aba-Novák Vilmos: „A kárbozottak”

*Aba-Novák Vilmos :
A kereszttől és levétől a keresztről*

valódi gyémánt csak nyer azzal, amit lecsiszolnak belőle.

Vegyük először a festő számára a fájdalmasabbat, a tisztán művészi részt, amit azonban a művész, hiszem, hogy lelkében el fog ismerni.

Az első és számomra legsúlyosabb hiba ezeknek a fali képeknek alapja, az a sötét szín, amelybe e robusztuserejű képek bele vannak kóltva. Nem ok nélkül használom ezt a kellemetlen szót, mert valóban úgy hatnak rám e képek, mint egy sötét, mélytónusú orkeszterből kirikoltó éles hangok. Freskónál, de különösen az „al secco” készült festményeknél eltévelyedés, ha a falat sötétre, majdnem feketére hangoljuk. Mert a sötét alap ilyen nagyfelületű festményeknél csak egyetlen anyagban, a mozaikban engedhető meg, amikor a legmélyebb kék, vörös vagy barna kőnek törési felületén szikrázva bukádócsol a fény s ezzel életeres, sugárzóvá és belső tüzzé teszi a különben öltös és unalmas sötét felületet. A bizanci mozaikok bársónyos mélysége ejtette meg a művészt e sötét háttér elgondolásában, azonban ez határozottan félrefogás. Ezenfelül, ami szintén az előbbivel egyenrangúan fontos, megöli a fekete szín a fal „muralis” jellegét.

A másik, ugyancsak a művészek szülő kritikai megjegyzésem, az a kisebb-nagyobb modorosság, ami a rajz, a formák és kompozíciós sémák ismétlődéséből hat kevésbé kellemesen. Határozottan kellemetlen a festményen a rajznak kontúros kicsendítése az arcokon. Ezek a kontúrokkal és ráncokkal torzított fejek fárasztóan ismétlődnek. Hasonlóképpen kellemetlenek a képsíkból szinte kibökődő, fenyegető vagy mutogató kezek, mivel erőszakoltak.

A figurák, mint egész alakok, a drapériák, mint részletek, a mozgások, mint felületi egyensúlyt és kompozíciós sémát jelentő dimetralisok, egyfázisúak és erősen érzettetik a bizanci hatásokat, vagy a görögölelti „ikonosztázionok” megmerevedett formalizmusát. Tessék tárgyilagosan megnézni a magyar szentek galériáját, vagy a pokol kárhözottait, „de Krisztus tanítványai”, vagy a próféták csoportja ugyanezt árulja el. Végtelenül helyesnek és őszintén kívánatosnak tartom, ha a mának művésze neves művészi korok tradíciójába oltja be magát és így kíván újértékű virága lenni az emberi művészetek örök, termő művészi rózsatójének, — de az ilyen modorosság, ily fiatalon, a nagyarányú művészi munka megindulásakor talán mégsem egészen helyes.

További részletekbe nem kívánok bele-menni a művészi részben, de hiszem, hogy Aba-Novák találni fog ezekben is megszívlelni valót, mert ő erős, Isten-adta tehetőség, aki bizonyára értékelni fogja, hogy tömjénezés helyett az igazságosság mértékével mértünk neki, mert hisszük, hogy komoly

ambícióval és művészi felelősségtudattal keresi helyét a művészetben az értékes primitívek és Michelangelo egymásra halmozódó nagytávlatú vonalain.

A második kifogás-csoport az egyházművészet igényeiből sommázdódik. Ezek a tagadhatatlan művészi erővel megfestett képek nem mindig egyháziak, nem szentképek, nem a keresztény eszmévilág, nem istenismeret és nem léleknevelést szolgáló, a szó komoly értelmében vett „biblia pauperum”-ok. Hiányzik belőlük a keresztény hit szellemének komoly visszaadása. A keresztény hit szellemének eszmévilága Christo-centrikus és megértése, vagy helyesebben megsejtése ott kezdődik, amikor a lélek megérti a Krisztust, aki nem egy történeti név, sem egy kivégzett ártatlan emberbolygó, nem is csak okos tanítója az emberségnek, nemcsak csodatevő, hanem mindez együtt és ezen túl még maga a végtelen fűlégség Igazság, út és élet. Maga az embert megölelő és boldogító Isten, az élet értelme, az örök igazság, az irgalom-ember, a minden megápoló Szeretet.

Nézzük Aba-Novák képein a szoba nem börtönözhető és ki nem fejezhető egyetemes, főnség Istenembert, Krisztust. Krisztus képen kifejezhető, vagy legalább is megközelíthető olyan intimitással, mint ahogy emberi testbe tudott költözni az Isten az Ó szemlényben. Ezt a magasrendű, minden emberi és isteni értéket magába rejtő alakot Michelangelo, Rafael, Rembrandt, Rubens és a többi legnagyobbak az eszméket és ideálokat magasrendű szemléletben látni tudó, vízionáló erővel és tehetséggel fejezték ki alkotásaikban. Ehhez az értékfűlétséghez azonban az egyéniségben, „jellemben” a test körlátain túl merészkedő alázatos hit kell, amely szerzetettel és odaadással tudja csak elképzelni a Fűlést. Aba-Novák Krisztusa nem fűlémetesen fűlésges, mint Bizanc Basileos-a, inkább csak emberi. En az Egyház elgondolása szerint szeretnék újat festetni a művészel. Azzal, hogy egy kompozíció közepére festem a Krisztust, még nem lesz a kép Christo-centrikus és ha akkora glóriákat festek a fej mögé, mint a napkorong, még nem lesz szent az arc. Ebből a gondolatból mindjárt rátérhetek a többi arcokra. Ezeknek megértéséből is hiányzik a hitnek és igazságának lelkületből áradó emelkedettség, amely a szentképekben egyháziassakká formálja az arcokat. Nem akarom ezzel Aba-Novák Vilmos képmásfestő karakterérzékét kisebbiteni, mert a fejek szinte túlhangsúlyosan, némelykor a karikatúrát megközelítő jellegzetességgel karakteresek. A hit világából, a szellemből, a szentség megszépítő és formákat átható magasabbrendűségéből nem nagyon sok van bennük. Ezek a fejek, ha nem is karikatúrák, de gondtól gyötört arcok, amelyekből nem a lélek árad, sugárzik

OROSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI

GRSZ. M. KIR
KÉPZŐMŰVÉSZE
FŐISKOLA

és ragyog felénk, hanem a fájdalom rettenete, vagy az extázis nem helyesen értelmezett indulatai lidércesnek belénk. Ezekről a képekről, ha nem volnának rajtuk a paradicsom majmai, bájos madarai és özikői, azt kellene mondanunk, hogy teljesen hiányzik belőlük a finomság, amelynek, mint illatfelhőnek, a legrobustusabb formákat is meg kellene szépíteni, mint azt a régiéknél mindig látjuk, legalább törekvésben és ambícióban, amely a jószándékú ember szolgálmivagyását jelzi. Hát mit akart Aba-Novák e képekkel? Megdöbbeneni? Ehhez is mind joga lett volna, ha ez állítást a kompozíciók egy-egy részletéről mondhatnók csak el. De ennél távolabbi és több az egyházművészeti célja: „Isteniszület és lélekindítás az Isten felé” s ezek, sajnos, kimaradtak több helyt ezekből a képekből. De mivel Aba-Novák Vilmos Isten-áldotta igazi művészethetség, egyénisége ez irányban való gazdagodásával várjuk a teljes egyházművészeti alkotásokat.

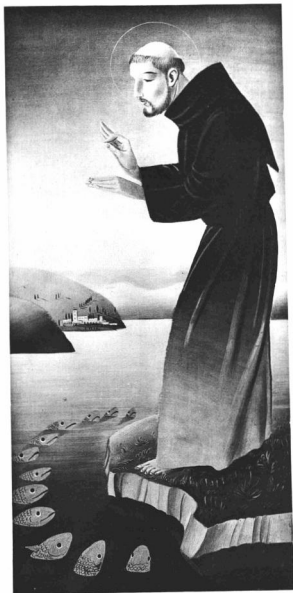
Némely egyéniség jellemző vonása az erő, mások ereje a finomság és báj. Aba-Novák Vilmos nagyerejű képei mellett *Molnár C. Pál* a gyengédség, a mosolygásra készítő bájoság igazetével akar, mint festő szívünkbe lopódzni. Hosszú sorát festette az elmúlt három-négy esztendő alatt a valóságstémájú képeknek, úgyhogy méltán soroljuk az egyházi festők közé, bár képei csak ritkán kerültek a szent helyekre. Az új városmajori templom Szent Imre-oltára, azt hiszem, az egyetlen templomba került festménye, amely szorintem nem tartozik a leg sikerültebb képei közé. *Molnár C. Pál* mint rajzoló kezdte, mint fametsző közelítette meg az Egyház eszmévilágát és képeiben is ott időzik a képpé költött evangélium első oldalainál, az „Angyali Üdvözet”, a Betlehem, a Három királyok, az Egyiptomba menekülés bájos, mesészerű vízióinál és az Olaszországban megfestett Szent Ferenc és Szent Antal inkább megindítóan poetikus és bájos, mint megremegtető és főségsé jelenetei a keresztény eszmévilágnak.

A kritikusnak azonban meg kell tudnia mérni ezt az egészen más területen bimbózó egyházművészetet is. Mennyit ér ez a formailag és törekvéseiben egészen más jellegű vallásostémájú művészet? Vajon lehet-e a szó igaz és mély értelmében egyházművészetnek nevezni? Nem felelek igennel, vagy nemmel, hanem itt is megállapítom a képek művészi és egyházművészi értékeit és hiányait, hogy az ítélet súlyban a „pro” és „kontra” argumentumok egyensúlyos egyensúlyával az igazság ítéletében megbékéltesse a művészet és az egyházművészet komoly barátait.

Molnár C. Pál művészetében, ha nem is erősen kifogásolható, mindenesetre értéket érintő az erős „quattrocento” és a modern olasz piktura festői transzfúziója. Ezen hatások témáiban szinte megkötöttséget jelentenek. Képeiben igen gyakran a legészintébb szépségek és finom részletek mellett merev felületeket találunk, amelyek zavarják a képfelület harmóniáját. A finom festői kezelet mellett kemény formákat is látunk.

Kompozíciói néha bravourosan könnyedek, rajzban és színben, tónusban és valueurben hibátlanok, mások keresettek, súlyban egyenetlenek. Az elsőre példa lehetne szárnyas oltárának finom predellája, „*A három királyok*”.

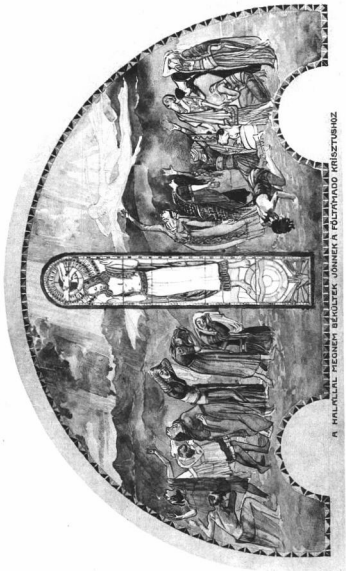
Az egyházművészeti szempontból megint az eszmei rész kifogásolható. Krisztus helyett csak a Jézuskát, a Bambinót látja, akivel a „Boldogasszony”, a „Madonna” bibelődik. Ez az asszonyon át meglátott isteniesség, talán itt-ott bájos, sőt egyszerű-máskor szinte az intimitásában monumentálisá válik, mert *Molnár C. Pál* is tehetséges festő. Azonban játékos, humoros derűvel csak a szentek közül is a legkivételesebbek mertek közelíteni az Isten világához. Ha mélyen és őszintén, de szentül és tisztán gyermek tudna lenni *Molnár C. Pál*, mint Beato Angelico volt, úgy nem hatna képein bántóan a naivitásból önkénytelenül kicsengő humor, így azonban inkább mosolyogtatnak és szórakoztatnak képei, mint meghatnak és elmélyítenek. Mivel azonban az öröm életlenségű erő s aki mosolyog, az könnyebben sejtje meg a minket bologditani akaró Istent, *Molnár C. Pál* vallásos témájú jelenlegi képeit szívesen ítéltük előjövendő teljes egyházművészeti alkotásainak előhírnökeiként. Ebben az irányban Dumasnak egyik mondata csepegtet reményt, aki azt írta: „Egy rossz munka nem jelenti a tehetség hiányát, a jó munka mindig tehetségre vall.” És *Molnár C. Pál* vallásos témájú képei között volt egy egyházművészeti szempontból is egészen kifogástalan alkotás. A szárnyas oltárának jobboldali szárnya, „Szent Antal a halaknak prédikál”. Ez a kép szinte meglepetésszerűen büvöli elénk a szeráfi lelkület magneses hatását, amely 700 esztendő távlatából a mindenvalókból kiesendíti az Isten dicsőségét. Szent Ferenc a madaraknak, Szent Antal a halaknak prédikál s ez az emberileg megmosolyogni való szent együgyűség mégsem mosolygott, hanem eltölti lelkünket az Istenszeretettől túlcorduló lélek misztikus főségével. A köznapi lelkek számára érthetetlen, de az örökkévalókat keresők szempontjából a legtermészetesebb. Mert minden az Istentől van és az Istené a bűnön kívül, tehát értsék meg a szent titkát a létnek az ég madarai és a mélységek néma lakói is. Ebből a képből szeretném remélni, hogy *Molnár C. Pál*ban a krisztusivá tisztuló lélek

*Molnár C. Pál:
Szt. Antal a halaknak
prédikál*

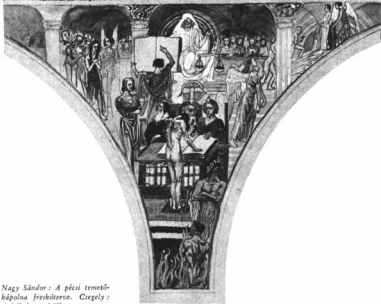
Molnár C. Pál: Triptichon. Egy nőnyas oltár predellája

A HALKALLAL MEGONEM BÉKÜLTEK BÉKÜLTEK JÖNNÉK A FÖLTÁPIADÓ KRISZTUSHOZ

ÖBBSZ. M. KIR.
 PÉPZSÁKON ÉSZÉTI
 FÜGÖRÖLA

Nagy Sándor : A pécsi Temetőháza falakörve

Nagy Sándor: A pécsi temető-kápolna freskóterve. Csigely: A lelkek megvilágása

újabb és teljesebb egyházművészeti alkotásokhoz fog eljutni s a vallásos témájú festő még teljesebbé fejlődik.

*

Mintha csak a sokszor félreállított művész ismételtlen megújuló mostoha sorsa kísértene Nagy Sándor körül, olyan részvétlenül és magárahagyottan áll a mának művészei között, pedig művészek a legkiérettebbek közé tartozik a magyar piktúrában. A pécsi temetőkápolna 700 négyzetméter freskójának pályázatán olyan eluralkodó fölényrel jelent meg a verseny porondján, hogy tisztellett neki kellett nyújtanunk a győzelem babériját.

Bármily nagyszerűek és muzeálisan örökbecsűek tervei, sikerét ólmos érzéketlenséggel burkolja körül a „közöny”, az a sokszor oly hangos reklámtól agyonhasogatott „csend”, amely a halál rémületével meddővé csendesíti a meg nem értett alkotókat. A művész nem engedheti el azt, hogy alkotásairól beszéljenek, azokat szeressék, azokról vitázzanak. Nem igaz az, hogy a jó bornak nem kell cégér. Igenis, kell, mert ha senki sem tud róla, vagy mindig üvegebe zárják,

nincs értelme annak, hogy legyen. Nincs hivatása, akkor hiábavaló, s végül is a meddőségbe belepusztl az élet. A közönybe belepusztl az alkotó.

Eppen azért, hogy a Nagy Sándor minden mostohaaságán túl egyszer a neki megillető helyen a legelismertebb művészek szintjén kerüljön a művészet barátainak szeme elé, s mivel a témaközösség belső kötelékével a legszorosabban kapcsolódik a két előző művészhez, foglalkozni kívánok az ő egyházművészeti alkotásaival, bár a legszebbek ezek közül csak briliáns tervek, — de féltem e terveket — hogy úgy ne járjanak, mint a szegediek, amelyek pályázaaton minden kritikai elismeréssel első díjat nyertek; az akkori kultuszminiszter megvette őket a Szépművészeti Múzeum számára, — a kivitelezést pedig — a magyar művészet örök kárára elnyerték mások, azzal a megokolással, hogy Nagy Sándor tervei oly végtelenül szépek és finomak, hogy azokat szinte nem lehet kivitelezni. Pedig, hogy finomságban mit tud ez a mélyen és komolyan nagy művész, azt tessék ellenőrizni a Horthy-szeretetház kápolnájában, vagy a Lipótmeczi-kápolna színes ablakaiban, falfestményekben pedig a főváros grafitos bérhá-

zain, ahol egy-egy cseppnyi munkához jutott soha eléggé nem foglalkoztatott művészi képessége. A Mecsek gyönyörű városában a legragyogóbb magyar székesegyházban, a leggyönyörűbb magyar freskók legnagyobb mesterének, Székely Bertalannak tanítványa Nagy Sándor. Külön utakon járt már iskolás korában s mestere elválasztotta a többitől, hogy sajátos tehetségét senki ne befolyásolja. Párizsban a „Julien”-ben, Rómában Körösfői Krieschsel, majd itthon Gödöllőn, mindig a maga útjain fejlődött s a pécsi temetőkápolna pályázatán úgy bomlott alkotási teljében a jury elé, mint az érett gyümölcselel megrakodott ősi fa, amelyről sietve kell leszedni a termését, mert széthasad a saját áldott termő életének lesulykoló terhei alatt. A háború után való évek legnagyobb egyházművészeti festői feladatáról van szó, 700 négyzetméter freskót kell ráírnia a képirőmesterek a pécsi temetőkápolna falaira. Szentély, szentélyzáró diadalív, négy hatalmas méretű kupolatarató-csegegy, hatalmas kupolaboltozat, két nagy méretű oldalfal, kórusív és a kórus azok az impozáns felületek, amelyeket dr. Szőnyi Ottó ikonografiai utasítása nyomán képekkel kell televizionálni a művészeknek. Nemes feladat volt a legkiválóbb magyar egyházművészek számára. Nagy Sándor megálmodta e kolosszális víziót. A szentélybe az örök Bárányt és a mennyország fönséges városát. A diadalívre a paradicsom poetikus idilljeit. A csegegyekben az utolsó dolgok megremegetető igazságait; a holtak föltámasztását, az ítéletet, a poklot és a szentek megdicsőülését. Az oldalfalakra a változtos csoporttal. A kupolába pedig az egész apokalipszist. A belelő fantázia a kereszténység legszentebb misztériumait a valóságérzés fönséges biztonságával vízionálta maga elé. Es Nagy Sándor aquarellel papírra vetette őket s jómagam és jurytársaim meglepetten ámulatban a csodán. Abban a 8–10 emberben, aki először látta, hiszem, megvolt az az ámulás és elismerés, ami igen ritkán jutott ki neki elvonult élete folyamán. Mert a piktörök a festmények műzeális, művészi értékeit hangsúlyozták, a papok pedig a liturgikus fénstet. Ezek a képek a hiánytalan egyházművészeti fest-

mények, s ami értéküket támadhatatlanná teszi:

1. Hogy egészen egyéniek. Senkihez nem hasonlítanak, senki más művész munkájával össze nem téveszthetők. Sajátosan és egyedülvalóan Nagy Sándor művészetét jelentik.

2. Hogy egy élet által leszűrődött művészi tudás és kikultúralt művészi tehetség alkotásai. Nincs ezekben keresés, nincs tétovázás, nincs bátortalanlás, nincs izléstelenység. Finom és szublimálódott lélek alkotásba csordult tökéletes művésze ez.

3. Hogy tartalmilag teljesekek. Ezek elmondják az Isten dicsőségét, a legszentebb és legfölségesebb téma az emberi lélekben nagyvonalúan megrögzített, képben elmondható teljességét.

Ha pedig mind e három örök kvalitása minden jelentős műremeknek megvan bennük, t. i., hogy 1. individuálisak, 2. konzolidáltak, és 3. monumentálisak, úgy méltók arra, hogy elfoglalják a szent helyen a falak katedráit, hogy onnan messzececsengő szövegei lehessenek az Egyháznak, a szent krisztusi eszmevilágnak, amely a művészet szaván az Isten örök fenségéről zeng, hogy ezzel az Isten felé indítsa a jámbor híveket.

Sajnos, hogy a mai idők anyagi nyomorúsága miatt nem közölhetem szívesen e hiánytalan szépségű terveket, mert akkor azok önmagukban minden szónál érthetőbben elmondanák értékeiket. A lekicsinyített fekete fénykép halvány fogalmat is alig adhat róluk. Szeretném, ha olvasóim azzal az érzéssel tennék le írásomat, amit a „Céhbéliek” kiállításán egyik kiváló esztétánk mondott, ahol a tervek néhány ki volt állítva: „Ezokról a tervekről érzem, hogy falra készültek, és templomba valók.” Ez a kritikus tárgyilagoss ítélete és bár el vagyok készülve, hogy írásomban egyenek a dicséret okait nem érték oly világosan, mint jómagam, mert soha elég szeretettel nem ügyeltek az igaz, mély és komoly keresztény művészetre. Pedig Nagy Sándor munkái azok a munkák, amelyeket sohasem csak a kéz alkot, hanem mindig a jellem inspirál, amely jellem e próféta-arcú művészen valóban Istent kereső, szárnyaló, igaz és jószándékú. Művész, mert Isten-adta. Egyházművész, mert Istennek szeretné visszaadni önmagát.

DR. DÉCSEI GÉZA

AZ ÚJ BÉCSI ÉRSEKI MŰZEUM

Minden múzeum élőlény; csupán természetes talajában tud kialakulni, erőteljesen és kitartóan növekedni, minden erőszak veszedelem számára. Olyan célokat kell kitűzni elé, amelyeket el tud érni s ezek nem lehetnek túlságosan közeliak, mert különben kicsiségekben vész el, sem túlságosan messzefekvők, mivel akkor értéktelen becsvágy fogja eltölteni. És mint az élőlénynél, csupán a késői érettség korában mutatkozik meg, hogy egészséges anyag volt-e, amely fejlődött és kibontakozott. Csak a visszapillantás mutatja meg az értékeket.

Ha a következőkben egy nemrégiben alapított múzeumnak szép jövőt jósolunk és jelenét úgy értékeljük, mintha érdemes mutat volna, annak különleges oka van: az érseki múzeum, amelyet Innitzer hercegeknek a Szt. István-dóm melletti palotájában rendezett be, olyan régi követelménynek tesz eleget, amelynek szükségességét és fontosságát már előde, Piffel érsek is fölismerte. Ez esetben tehát nem légtüres térben kialakult programot próbáltak ki, hanem régi szükségletet valósítottak meg. Ha tehát a múzeum kialakítása, amelynek elsősorban Monsignore Popp, Prof. H. J. Hermann és Dr. F. Dworschak, a Kunsthistorisches Museum őrje, valamint Dr. Justus Schmidt, a Szövetségi Műemlékhivatal tisztviselője működtek közre, valóban újkeletű is, mégis a szükségszerűség, amely létrehozta, a legkomolyabb alap, amelyre számítani lehet. Ezt a szükségszerűséget még sokkal megszerebbre lehet követni, mint az utolsó érsek ideje, különösen ha más hasonló intézmények keletkezésének történetére gondolunk. Minden nagy székesegyház mellett kialakul egy „domopera”, melyben a művészi díszítőelemek készülnek, ahol, ha ezeket rendeltetési helyükre szállítják, tervek, vázlatok, szerződések maradnak s ahova azok, ha eredeti feladatukat már nem tudják betölteni, ismét visszakerülnek. A Szt. István-dóm mellett nem fejlesztettek ki ilyen műhelyt, amely állandóan és újra meg újra megtelik, amely kiérelt a jelenkori művészetet és megőrzi a régit és ezt a hiányt többé nem lehet pótolni. A XVII. és XVIII. század barokk és a XIX. század neo-gotikus átalakításainál visszahozhatóanul szétszórtak és elpusztultak kiváló értékek. Mivel a műemlékvédelmi feladatok megoldásához csak későn fogtak hozzá, akkor, amikor a veszteségeket már nem lehetett pótolni, a programot ki kellett bővíteni és így nemcsak a székesegyház megőrzésére érdemes művészi alkotásait, hanem a bécsi érsekség egyéb templomainak és kolostorainak műtárgyait is fölvtették a gyűjteménybe. A

feladat ezen kiszélesítésénél nem csökkentette a művészi szintet az sem, hogy vidéki templomokból is kerültek egyes alkotások a gyűjteménybe s ez a vezetőségnek olyan érdeme, amelyet nem lehet elég magasra értékelni. Másik érdeme: az anyag műzéális felállításának a módja. Bécsben, ahol szinte túlsok a befejezett múzeum, egy fejlődésben levő gyűjteményt teremtettek, amelyet nem kényszerítettek bele végleges vagy pompázó keretbe, amelynek már csak a költséges volta miatt is véglegesen kell lennie. Az egyszerű termekben és folyosókon és a házikápolnában áttekinthetően, lazán és igénytelenül állították fel a tárgyakat; az anyag jó, sok esetben kitűnő s ha további jó darabokkal gyarapszik, akkor tovább fogják rostálni. Ez a múzeum abban is emlékeztet élőlényre, hogy még nőnie és érnie kell. A következőkben csak a legmagasabbrendű darabokat akarjuk kiemelni, azokat, amelyek mindig megmaradnak. Ezek természetesen majdnem kizárólag a Szt. István-székesegyházból származnak.

A gyűjtemény legrégebbi darabjai két vékony üvegből készült keleti ereklyetartó, gazdag aranyozással és díszítéssel, amelyek eddig az ereklye-kincstárban voltak. Az egyik — hasas — üveg figurális díszítéssel van ellátva, a másik amforaalakú; mindkettőn nashírfeliratok vannak. Bécsben alig láthatta valaki e darabokat a kincstárban, de az 1910-i müncheni mohamedáni művészeti kiállításon a látogató nagyközönség is megismerhette őket. A két XIII. századi üveget Heinrich Glöck ismertette az iszlám művészetéről szóló munkájában s a hasas üveget szíriai, a másikat mezopotámiai vagy szíriai eredetűnek tartotta. Először mutatják be a nemrégiben, IV. Rudolf sírjának felbontásánál talált szaracén szövetet, a textilművészség ritka és előkelő példáját, amelyet egy hosszú felirat az 1340. évre datál. E keleti kincsek új környezetükben előkelő idegenek; a nyugati, főként az osztrák művészet alkotásaiból álló gyűjtemény többi darabjaival nincsen semmiféle kapcsolatuk.

A hazai művészet alkotások gyűjtésénél kettős feladat előtt állott a múzeum: a régi osztrák festészetnek néhány év óta új központja van a Képtárban, amely mellett még a klosternenburgi múzeumnak és a bécsi Schottenstiftnek vannak zárt emléksorozatai, de mindeddig nem volt még olyan gyűjtemény, amely megkísérelte volna az osztrák gotikus szobrászat alkotásainak megszerzését és gyűjteménybe való szervezését. Ez érseki múzeumba tehát csak olyan gotikus táblaképeket vettek fel, amelyek kiegészítik azt a képet, melyet ezen idő osztrák festészetéről más

gyűjteményekben alkothatunk. A legfontosabb darab IV. Rudolf arcképe, az egyetemes arcképfestészet egyik inkunabulumuma (eddig az érseki levéltárban). A kép temperával van festve egy pergamentlapra, amelyet fára húztak fel (ez a technika azután még több mint egy évszázadig él tovább) és csehországi befolyás alatt álló osztrák mester (vagy talán egy csehországi festő?) kezétől a XIV. század hatvanas éveiből származik. Az Oeko von Vlaschim prágai érsek fogadalmi képén (Prága, Képtár) látható arcképekkel való rokonságára már a bécsi „Gotik in Oesterreich“-kiállítás katalógusában rámutattak. Eppen ez az összehasonlítás enged arra következtetni, hogy a kép mai keskeny keretében csupán nagyobb kompozícióból származó kivágás. E föltek mellett szól a jobbra fordított fej, a meredek főtartás és a lebocsátott szembéjék, valamint a nyitott ajkak; eredetileg talán egy félalakos Mária a Gyermekekkel volt a herceg mellett látható, vagy ő térdelt összetett kezekkel az álló Madonna előtt. De éppen a külső aktivitás hiánya és annak visszénye a belső meglevevénységben emeli ki e képet az arcképfestés későbbi alkotásai közül s nem csupán az a tény, hogy a legrégebbi fenmaradt portraik. A szemlélő embert fedez fel a képen, — az ember mindig és újra fölfedez! — keskeny, mozgalmatlan homlokot, amelyet meg kell jegyezni; könnyedén előreugró szempillákat; duzzadt, nedves, az előreugró orr alatt aszimmetrikusan álló alsóajkát. Bizonyára ez is a modellen megfigyelt vonás: a hagyomány szerint a hercegnek arcidegbenulása volt. Így „nézett ki” a „donátor”. Így kellett kinéznie. A gyönyörű köpeny és a szokványos ornamentumokkal díszített liliomos korona csak a keretet alkotják, amelyből eleven élet lüktet. Ez az arckép nem átlagos értékű festmény, bár ma még nem tudjuk mesterének oeuvrejét összeállítani. Johannes Geus bécsi kanonok, professor és az egyetem dékánjának epítáfiuma — az érseki káptalan letéte — viszont legalább egy névtelen művész, az Albrecht-oltár mestere, oeuvrejét gazdagítja; az ábrázolt halálórási évenek ismerete folytán 1440-re datálható. A herceg arcképe után kissé nyers ez a kép; egészséges erőt mutat és nem sejtet csodákat, hanem az Isten fiát, a szenteket és az elhunyt tudóst természetes nagyságban ugyanabba a valóságos világba állítja. Kis formátumuknak megfelelő víziós szemléletről tesznek tanúságot azok a kis, fél generációval később készült képtáblák, amelyek az Ober-St.-Veit-i nyári érseki palotából származnak. Stilisztikai és ikonografiai okok alapján föltehető, hogy két különböző, egymástól időben is távolos oltárhoz tartoztak. A nagy Ober-St.-Veit-i oltárt is áthozták az érseki nyári palotából a múzeumba. Megkíséreltem provenienciáját 1658-ig követni, amikor I. Lipót hálósorozatában volt: „Devotion-Altar, darauf Albrecht Dürers Gemälde, wie der Herr Christus an

das Kreuz genagelt wird” — mondja róla az egyik forrás. Amint a címerek bizonyítják, az oltárt Böles Frigyes szász választófejedelem készítette. Ha meg is vagyunk győződve arról, hogy a képet nem Dürer, hanem H. L. Schäuuffelein festette s ha azt is tartom, hogy a kompozíció gondolata is Schäuuffelein-től származik, bizonyos, hogy a nagy mester, aki Schäuuffelein-nek is mestere volt, nem állott messze ettől a műtől. Dürer a Kálváriát ábrázoló 1511-ből származó rajzában (Bécs, Albertina) bizonyára e témának korábbi fogalmazványát fejlesztette tovább, ugyanazt, amelyet Schäuuffelein az 1508-ban festett St. Veit-oltárnál is felhasznál.

A másfél évszázadot felölő gotikus festészeti anyaggal két évszázad gotikus plasztikája áll szemben a bécsi érseki múzeumban. A legkorábbi darab, a Szt. Annát harmadmagával ábrázoló szobor a Szt. István-székesegyház kiépített tornyáról, kevéssel 1300 után keletkezett. (Mária feje, amely a linzi Landesmuseum tulajdona és jelenleg letétként van a bécsi érseki múzeumban, kiegészítésnek látszik, amely 1400 körül a székesegyház műhelyében keletkezhetett. Amint régi fényképek bizonyítják, ez a fej a XIX. század harmadik negyedében még a csoporthoz tartozott.) Az örökifjú nagyanya kedvesen, nőiesen és barátságosan, minden ünnepélyesség nélkül tartja leánykáját és unokáját ölelben. A Jézusgyermek kezecskéjét kicsiny Anyjának karjába ölti, aki hasonló elevenséggel, de leány létere mégis több mérséklettel veti keresztbe a lábait. A kétharmad-életnagyságú, mézőkből készült Megváltó-szobor, amely röviddel ez-előttig a bécsi Szt. József-templomot díszítette, valószínűleg szintén a Szt. István-székesegyházból származik. Nem tudjuk, hogy ott hol állott, de stílusban a hercegi kapuk főmesterének irányát folytatja. Redői mélyebbek és dúsabbak, a fej pedig a századforduló „puha” stílusának értelmében alakult át. A Királyok imádásának erősen sérült alakjait csak röviddel ezelőtt mentették át a székesegyház északi tornyáról az érseki palotába; a múzeumban világosan megmutatják, hogy egy nagy székesegyház szobordíszének keletkezése mily hosszú időre oszlik el. Alig van kapcsolatuk a helyi tradícióval, a bennük mutatkozó szokatlan testi szabadság előkészítését nem találhatjuk meg az előző stílusfokon s nem folytatódik az a következő stílusperiódusban. Kassai Jakab korszakában sem. A csoport egész összehasonlító anyaga a Közép-Rajna vidékére utal; a művész, aki 1430 körül készítette, bizonyára onnan jött Bécsbe. A székesegyház északi tornyáról származik egy Szt. Lőrinc-alak is, amely valószínűleg csak a XV. század utolsó tizedében keletkezett. Itt már egy új korszakkal állunk szemben; most már nem zűg és nem dalol a ruha és nem rendeli alá erős lendületének a testet, az arcot és a kezek játékát. Most megint az alak embe-

riessége a lényeges és test, kezek, ruha és az attributum ennek vannak alárendelve. A csendes, tartózkodó embernek megvannak a maga saját, szűkszavú jellemző vonásai. A szemek és a száj mosolyognak és egyszerűsággal elleppezik a fájdalmat. Az arcon semmi nem nyomul előre, az orr szinte laposan fekszik rajta. Az egyik kéz nyugodtan fekszik a rostélyon, a másik elbújik a ruha redői között. Donatello már fél évszázaddal hamarabb eljutott ideig s eljutott ide Pacher is. Tirolai hatás, Pacher hatását érem ebben a szoborban.

A későbbi alkotások, mindenekelőtt a Szt. Péter-templomból és az Augustinusok templomából származó nagy költőrok, amelyeket most állítanak fel a kápolnában a székesegyházból áthozott Szt. András-oltár mellé (régőbbi szárnyai osztrák művész munkái az 1420 körüli időből), megint nagyon távol vannak ettől a fojtott, lelkiis művészettől. Mintha csak az azt megelőző nemezedék stílusához akartak volna ismét kapcsolódni: az architektónikus zenekar gazdag és leomló redőket, lefőgő zsinórokat és felálló hajzatokat használ fel összhangjában, amelyből egyes hangok már nem hallhatók ki. E művek alaphangulata szinte barokkos; ez a művészet eltávolodik az egyes embertől és elhatol messze a nép közé, ahova mindenki: császár, koldus, tudós és gyermek egyaránt tartozik; ez a művészet mindenki számára hozzáférhető akar lenni s ezért nincsenek benne sötétségek, amelyeket az egyes ember megsejthetne. Ezeknek az alkotásoknak legmélyebb, mindent kimerítő tartalma csak befejezett és egységben maradt művekben: a kupolafreskóktól le egészen a karzat árnyékában álló imaszalmolyig mindennel fölszerelt templomokban és a mennyezetfestményekkel díszes, könyvespolcokkal ellátott, könyvtártermekkel rendelkező kastélyépületekben nyilatkozik meg s így a környezetükből kiragadott, múzeumban elhelyezett egyes műveknek csak kivételesen van önálló értékük. Ilyen kivételes darabokat a bécsi barokkmúzeum már egy évtizeddel ezelőt kezdett gyűjteni. Az érseki múzeum tallózásának eredménye — a szobrász Giulianinak néhány, Heiligenkreuzból származó agyamodelleje, Spillenberger, Martin Altomonte, Johann M. Rottmayr, Daniel Gran festményei — inkább csak műemlékvédelmi gyűjtemény és a barokkmúzeum kincseinek kiegészítése.

A XIX. századi képek kis gyűjteményének is a székesegyházzal fennálló kapcsolat ad fontosabb színezetet, amely a művek egy részének értékét is emeli. Vonatkozik ez a bécsi püspökök és érsekek arcképeire, amelyek közül Amerlingnek Rauscher érsekről festett portraita emelkedik ki, de legelsősorban áll arra a képre, amelyet ugyanaz az érsek az 1855-i konkordátum után, 1856-ban összehívott osztrák-magyar püspöki konferencia em-

lékére L. Kupelwieserrel festetett: Szt. István és Szt. Lipót, a bécsi érsekség és Alsó-Ausztria védőszentjei hódolnak a Szent Casáld előtt, a háttér tájképfén Bécs környéke látszik a Dunával és a várost övező hegyekkel.

A „grand art” legfontosabb alkotásai után még néhány jelentősebb iparművészeti munkáról kell megemlékeznünk. Az átmenetet a festészetűl két, a Keresztrefeszítést ábrázoló miniatúra alkotja, amelyek a Szt. István-székesegyház misekönyveiből származnak; mindkettő még a XV. század közepe előtti időből származó kitűnő osztrák munka. Ezután következik öt, 1370 körül keletkezett üvegfestmény, amelyek a székesegyházból származnak s amelyeket 1867 óta a bécsi városi múzeum (Museum der Stadt Wien) őrzött; most néhány kőszoborral együtt letétként kerültek az érseki múzeumba. És végül a festészetűl az ötvös művészethez vezetnek át azok az ikonografiaiilag igen érdekes „email champlevé”-táblácskák, amelyek egy ereklyetartóról valók és az Ausztriában levő legjelentékenyebb zománcos alkotással állanak a legszorosabb kapcsolatban, sőt valószínűleg azonos időben, a XII. század második felében keletkeztek is. Valószínűleg a XV. században állították őket össze egy ereklyetáblává (vagy könyvfedélű), de hogy mikor kerültek a Szt. István-székesegyházba, nem tudjuk, 1502-ben nem történik még róluk említés.

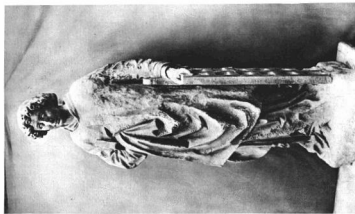
Az ötvös munkák közül meg kell még említenem két szentségtartót: egyik már 1482-ben szerepelt a székesegyház kincstárában, a másikat, amelyik Prigglitz am Schneebergből származik, Hieronimus Neunberg lelkész adományozta 1515-ben. Igen nagy értékű van a székesegyház megmaradt ezüsttárgyaitak, mivel az érsekségnek a napoleoni időkben nagymennyiségű ezüstöt kellett beszolgáltatnia.

A paramentumok gazdag gyűjteményéből a legkiemelkedőbb darab egy pluviale csuklyája, amely a székesegyház erkllyegyjűjteményéből származik; Szűz Mária alakja, Szt. Rókus és Szt. Katalin között, van rajta ábrázolva, arany- és gyöngyhímzés, valamint féldrágakövek díszítik és a XV. század utolsó negyedében készült. A székesegyház gobelinjeinek egy részét az érseki palota egykori teli kertjében állították ki: közöttük szerepelnek a Rafael kartonjai után készült szőnyegeknek késői, Brüggében készült példányai (valószínűleg Jan Afrese készítette őket 1666-ban). Ugyanabban az időben keletkezhetett a Timur-Bajazet gobelinsorozat is, amelynek egy példánya Kremsmünsterben és egy másik, tőredékes sorozata az állami gobelinyűjteményben is megvan. Ez a sorozat, amely regényt és nem vallásos témát illusztrál, már külső határán áll az új múzeum gyűjtemény körének, amely egészében a bécsi egyházfejedelem nagylelkűségét bizonyítja.

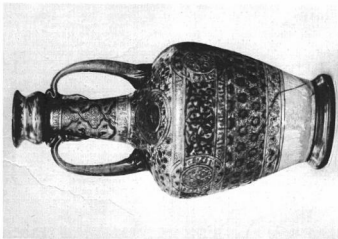
HANS TIETZE (Bécs)

Szent Anna harmadmagával, Kő, Bécsi érseki múzeum

Szent Lőrinc szobra, Kő, Bécsi érseki múzeum

XVIII. századi szász nagy metropolitáni üvegedény. A bécsi Sz. István templom kincstárának léte az ottani érekl műszemlében. A „Meisterwerke mittelalterlicher Kunst”, Herausgegeben von F. Sarze und J. R. Martin e. m. reproduktions nyomon Verlaganstalt F. Bruckmann A. G. München, 1912

Szász üvegedény a XIII. századból. A bécsi Sz. István templom kincstárának léte az ottani érekl műszemlében. A „Meisterwerke mittelalterlicher Kunst”, Herausgegeben von F. Sarze und J. R. Martin e. m. reproduktions nyomon Verlaganstalt F. Bruckmann A. G. München, 1912

IN MEMORIAM

DEÁK ÉBNER LAJOST 1934 január 20-án, életének 84-ik évében temették el a Kerepesi-úti temetőben. Vele sírba szállt az utolsó troubadúrja a régi szolnoki festők gárdájának, akik az elmúlt század hatvanas éveiben fölfedezték és hivatottsággal művelték a tiszparti város nyüzsgő életének kimeríthetetlen festőtémáit. Pettenkofen August, Böhm Pál, Bihari Sándor mindannyian halhatatlan megörökítői egy ország immár eltűnő életének, egy a maga szűzi tisztaságában vonzó álmoképsorozat romantikájának. Az ő művészi alkotásai révén került be a szolnoki név a művészet történetébe. Deák Ébner Lajos a szolnokiak sorában egyike volt a legkiválóbbaknak. Művészi tanulmányait Münchenben 1869-ben kezdte meg és mikor pár év múlva az iskolai kötelék alól felszabadult, már elsőrangú rajzoló volt. Az 1873-ik évben került ki Párizsba, ahol az egészséges naturalisztikus irány kerül uralomra, amely a művészeket kicsalta a műtermek akadémikus homályából és kivitte a szabad természet ege alá. Bastien-Lepage újjáteremtő művészi irányzata azonnal hatalmába kerítette a Deák Ébner Lajos lelkét is és kitűnő rajztudásával fölfegyverezve visszhangra talált lelkében az a művészi hitvallás, amely akkor forradalmasította az egész világ művészetét. Másfél évtizeden át dolgozott Párizsban és csupán tanulmányai kiegészítése végett tért haza. Első alkotásán, a „Verekedő munkások”-on (1873) még a müncheni iskola utóhatása jelentkezik. Szintúgy második nagybörméretű alkotásán, a „Gyermekek szőlővel” című művén. A plein-air alkotások sora csak később kezdődik, mert szolnoki letelepedésénél 1874-ben a „Kártyázók” című kompozícióját fejezi be előbb. Ugyanezen évben ismerkedik meg Szolnokon Pettenkofen Augusttal, aki fölfedezője volt a szolnoki élet festői titkainak. Pettenkofen művei láttára Deák Ébner Lajos egyszerűre átérezte, hogy ezt a karakterisztikus nyüzsgő életet magyar szemmel kell nézni és magyar szívvel átérezni. Azonnal fölfedezte a karakterisztikus hasonlóságot a francia plein-air páris levegője és a magyar alföld aranyos levegője között, és amíg Pettenkofen kisméretű képein a mozgalmal vásári életnek szerény epizódjai kerültek megörökítésre, addig Ébner Lajos első művein már a magyar Alföld nagy égboltozata alatt a vásári életnek egész cselekménye játszódik le portrait-hűséggel megörökített alakokban.

Pettenkofen művészte az intím részletekre szorítkozik, Deák Ébner Lajos műveinek látzúge kiszélesedik és impozánssá válik. A szolnoki alkotások sorát a „Vásári jelenet” (1881) nyitja meg, ezt követik a „Hazatérő aratók” (1882), „Ujjoncok” (1883), „Virágjósolat” (1884), „A konyhakertben” (1885) és a „Zöldségvásár” (1885). Ezeket követi a „Húsvéti körmenet” (1886), majd a „Vásári baleset” (1866), amelyet már Antwerpenben aranyérmert nyert. A szolnoki sorozat végül a „Názsmenet”-tel (1888), a „Kukoricaszüret”-tel (1889) és a „Tiszparti halászok”-kal (1890) fejeződik be, mert a rajz kitűnő mesterét a következő évben már az aktok is érdekelni kezdik. A Múcsarnok 1891-i téli kiállításán jelenik meg az első plein-air aktja az „Ébredés”, amelyet követ a „Pihenés” (1892), amely Angliában talál vevőre. A Tisza vízre azonban visszacsalja a mestert a szolnoki vásártérre és 1904-ben újból „Baromfivásár” című művével, 1905-ben a „Zöldségvásár” című művével és végül 1906-ban a „Cserépvásár” című művével gazdagítja szolnoki alkotásainak sorozatát, melyeknek befejezése lesz a „Terefere” (1907-ben), „Elázott vásár” (1908-ban), s a „Vásárosok” (1909-ben) és végül a „Vegyem? ne vegyem?” (1909-ben). A szolnoki tanulmányok az 1909. évben a Múcsarnokban rendezett nemzetközi grafikai kiállításon mutatták be a maguk művészi értékében Deák Ébner Lajos tehetségét és tudását egész kollekciónak, amelyek örökbecsű értékei maradnak művészetének. A magyar föld második csodája, a Balaton is megakarta hódítani a művészt, de itt nem találta meg azt a művészi gazdagságot, amelyet neki a Tisza vidéke nyújtott. Itt csak a „Falusi nász”-t festi meg 1910-ben, a következő évben már ismét a szolnoki vásár jelenetei folytatódhatnak nagybörméretű műveiben: a „Vásárra menők” és a „Marhavásár” (1911). A „Vásár délutánja” (1911-ben), „Tiszamenti tutajosok” (1913-ban) és a „Vásárrészlet” (1914-ben). Teljessé tesszik a szolnoki alkotások sorozatát, amelyekkel neve a magyar művészettörténelem lapjaira került. Allegorikus kompozíciók keveset foglalkoztatták Deák Ébner Lajost. A városligeti Múcsarnok oszloporsó mögött látható al secco festett nagybörméretű alkotása, a „Művészetek allegóriája” (1895), valamint a királyi palotában festett faldíszei is. Rajztudását az Athenaeum új Petőfi-kiadása is foglalkoztatta, amelybe „Sikos a hó, szalad a szán” és a „Pusztá

telen" című költeményeket illusztrálta, valamint a „Király esküje” című költeményt is. Deák Ébner Lajos 65 évre terjedő művészi munkássága alatt a nagyértékű művészi alkotások egész sorával gazdagította nemzeti kultúránkat. Ez alkotások közül többet a Szépművészeti Múzeum, valamint budapesti és vidéki magánosok őriznek, de művészi pályafutása elejéről alkotott művei nagyrészt Franciaországba, Németországba és főleg Angliába vándoroltak. Így külföldön hirdetik művészi érdemeit és a magyar művészet dicsőségét. Intenzív művészi munkásságát a háború szakította ketté, amely híveitől, a külföldtől elválasztotta. A világtörténet szomorú eseményei, a háború utáni években a művészi oktatástól is elválasztották, ahol mint a női festészeti iskola tanára, később igazgatója 1885—1922-ig működött és szerzett érdemeket. Művészi érdemeit a következő díjak odaítélésével jutalmazták: Aranyérem 1885-ben Antwerpenben; „Vásári balást” című művére; Ráth György-díj 1883-ban „Ujjosok” című művére; Társulati díj 1885-ben „Zöldesges vásár” című művére; Ipolyi-díj 1886-ban „Tatárjárás” című művére; Társulati díj 1927-ben „Selmeci vásár” című művére és végül összes művészi munkásságára 1930-ban. a Nagy állami aranyérem.

P. G.

YBL LAJOS. Hosszas betegség után 78 éves korában meghalt Ybl Lajos lovag, nyugalmazott császári és királyi várkapitány, okleveles építész. A régi békeidők jellegzetes, előkelő alakja szállt vele sírba. Edesapja, idősb Ybl Lajos lovag, a váltótörvény-szék elnöke, külföldi műgyemteken, Bécsben és Stuttgartban neveltette fiát, aki mint fiatalember rövid ideig nagybátyja, Ybl Miklós irodájában is dolgozott. Később udvari szolgálatba lépett és már 1895-ben I. Ferenc József budapesti és gödöllői várkapitánnyá nevezte ki. Az akkor nagyon jelentős és igazi kényes tapintatot kívánó állásban különösen Erzsébet királyné bizalmát érdemelte ki. A várépítési bizottságban az udvartartást képviselte és neki köszönhető, hogy elhárultak az akadályok a vár teljes képzése előtt. 1899-ben Hauszmann Alajos műgyemtemi tanárral, a királyi palota akkori építőjével hivatalos megbízatásból nagy európai körutat tett, hogy helyszínen tanulmányozza az egyes külföldi udvarok életét, a paloták berendezését. 1901-ben saját kérelmére nyugalomba vonult és ettől kezdve a háború kitöréséig építési gyakorlatot folytatott. Még régebben tervei szerint épült a hatalmas tornyú hőmezővársárhelyi városháza és a nagyszabású temesvári Millenium-templom. Ő építette az egész országban a gyermekmenhelyeket, úgy Budapesten, mint tizenegyi vidéki városban, valamint a Fehér Kereszt kórházakat, a selmecbányai főgim-

náziumot. Ő vett részt — köztudomás szerint legjobb tervvel — annak idején a szegedi Fogadalmi templom építési pályázatán. Több budapesti bérház és villa dicséri tervezői készségét. Még fiatal korában lett a Vaskoronarend lovagja, a souverain máltai lovagrend I. osztályú keresztjének és számos külföldi kitüntetésnek, köztük a német vörös sasrend középkeresztjének tulajdonosa. Felesége és egyetlen fia, dr. Ybl Ervin lovag, kultuszminiszeri osztálytanácsos, egyetemi magántanár, a kiváló művészeti író, a Budapesti Hírlap belső munkatársa és folyóiratunk, a Magyar Művészet kitűnő tanulmány-írója gyászolja. Temetése január 26-án volt a Kerepesi-úti temető halottasházából.

FOERK ERNŐ. Január 26-án hirtelen halt meg Budapesten Foerk Ernő, aki főleg mint templomépítő szerzett magának nevet. Foerk jobbra történeti stílusban tervezte épületeit, melyek közül a román stílusban épített szegedi fogadalmi templom a jelentékenyebb. Foerk Ernő jeles pedagógus is volt, aki tanítványainak közreműködésével a műemlékfelvétel ügyében eredményesen tevékenykedett.

Foerk Ernő Temesvárott született 1868 február 3-án. A bécsi építészeti mesteriskolán Schmidt Frigyes tanítványa volt, azután Steindl Imre irodájában az új országház belső kiképzésén és berendezésén dolgozott. 1898-tól a felső építőipariskola rendes tanára volt. Sándy Gyulával társulva, 1903-ban építette a zágrábi postapalotát s 1904-ben a diószentpáli Tűkőry-kastélyt. 1907—1911-ig a kalocsai érseki főegyházmegye területén Petrovácz Gyulával közösen számos templomot épített. Foerk restaurálta és bővítette a kalocsai székesegyházat, tervezte ugyanitt az új főoltárt és az érseki sírboltot. 1912-ben nyert megbízást a temesvári emléktemplom, a püspöki palota és szeminárium építésére, a következő évben pedig Szeged város bízta meg fogadalmi templomának építésével. Az utóbbi *Schulek Frigyes* kivételre már régebben elfogadott terveinek felhasználásával 1913—1930-ig épült. 1914-ben Foerk építette a nagyszombati gimnáziumot, 1922—1924-ig restaurálta az ószi románkori templomot, majd tervezte és építette az újpesti állami fa- és fémipari szakiskolát (1929), a budapesti Tomori-úti, Szent Mihályról elnevezett plébánia-templomot (1930—1931) és a Szent Kvirinus vértanu püspök emlékének szentelt szombathelyi szakszemes templomot (1932—1933). Foerk irodalmi művei közül megemlítjük az „Árpád-kori templomaink típusa” című dolgozatát, melyet a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1927-ben a Hollán-díjjal tüntetett ki. Tanítványaival együtt hazai műemlékekről készített felvételeit 1917-ig 6 füzetben adatta ki a felső építőipariskolával. Sz. Gy.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

SZINYEI MERSE PÁL EMLÉKE

Réti István Szinyei-serlegbeszéde az 1934. évi február havának 14-ik napján tartott Szinyei-lakomán.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Minden esztendőben ezidőtájt a művészek nemzetsége itt összegyűl és ünnepet ül.

A földi teremtmények között az ünnep tudata csak az embernek adatott.

Ünnepet érezni az emberi lélek isteni adata, szellemi származásunk ismertető nemesi jegye.

Az emberi szellem isteni eredetének ez a nemesi márkája nem ékesíti azt, aki, ha testi formája ember is, csak a maga pillanatnyi léteire eszmél, aki csak a maga jelen állapotát éli.

Mert a szó magasabb értelmében embernek lenni annyi, mint valamely nagyobb szellemi közösségbe tartozni.

Csupán az tudhatja lelkét az emlékezés által fölemelni, aki annak a közösségnek, amelyhez tartozik, az életét bensőleg együtt-élni képes, s annak a múltjába merítve lelki gyökerét, jelenét és jövője akartát úgy tudja érezni, mint a saját testi-lelki valóját.

A művészet is ilyen szellemország, híveit a világszemléletük, természetük és törekvéseik és akarásaik közössége egy nemzetként fogja össze. Emberi sorsuk is egy mederben folyik.

Ma ennek a nagy és örök szellemi birodalomnak a hű alattvalói ünnepelnek, megemlékezvén Szinyei-Merse Pálról, aki elment és Szinyei Merse Pálról, aki velük maradt.

Megilletődéssel és félelemmel vállaltam el a Szinyei-Társaság részéről a nagy megtiszteltetést, hogy a mai alkalommal e serleget én emeljem fel és én szólítsam Szinyei szellemét közénk.

Hogy ez a megtisztelő megbízatás megilletődéssel töltött el, — természetes. Hiszen még ily időtávoból is fáj idézni a személyi elválás gondolatát azzal kapcsolatban, akitől az ember éveken át, naponta órákat töltött együtt, a baráti, vagy jobban mondva fíú érintkezés meghitt közelségében.

De: bármennyire kivételes jelenség volt is számunkra Szinyei, mint ember; — bármily nagy élményünk is volt a mindennapi együtt-lét évek során át Vele — és bármennyire ki vagyunk is téve a kísértésnek, hogy ilyenkor főleg személyi és megható emlékeinkkel foglalkozunk, mégis el kell fojtanunk most magunkban a megilletődést s az örök elválás gondolatának elégikus hangulatát, mert ezen az emberi érzéseken és személyi szempontokon messze túlemeli alakját az a fel-

ismerésünk, hogy az élő embernél többet jelent már nekünk s a művészetnek Szinyei neve. Mert ma már ez fogalomná nőtt, eszmévé szellemült.

Emberi halála után, a hátráló idő messzeségéből egyre fénylőbben demonstrálja az igazságot, hogy a szellemi életben nem érvényesek az anyagvilág törvényei. A szellemi perspektíva törvénye: szerint az emberi nagyság távolodva nő. Szellemi hagyatéka pedig, a matematika törvényétől eltérőleg, abban az arányban lesz egyre több és gazdagítóbb, minél többen osztozkodnak benne.

Ez a felismerés megenyhíti és eltünteti a testi elmúlás szomorú gondolatát és Szinyei életének, sorsának, művészetének eszmei jelentősége és tanulságai felé fordítja elménket.

De éppen erre gondolva, joggal s okkal fog el az aggodalom, mit tudhatok én ezekről most újat mondani, amivel mélyen tisztelt Hallgatóságomnak a figyelmét fárasztanom érdemes?

Hiszen ezen a helyen, ebből az alkalomból, engem megelőzően már tizenkétyszer emelték e serleget Szinyei emlékére Társaságunk legkitűnőbb szellemű tagjai. Hiszen ezek a nagy tudású, ékesszavú, szellemes szónokok már annyi oldalról rávilágítottak a tanulságokra, amelyekhez hasonlókat minden géniusz élete és alkotása oly bőséggel ajánl az utódoknak s amelyeket oly rickán szívlel meg a mindenkori jelen. Felsorakozott e beszédekben Szinyei művészetének s életének minden oly momentuma, ami gyönyörűség, okulás és intelem.

Elemezték művészetét. Múltatták — valamennyien — Szinyeiben a különleges, érdekes, nagyvonalú embert. Volt, aki a meggyőződése mellett rendületlen Szinyei erkölcsi példáján buzdította harcra a mai fiatalját és volt, aki ugyanazon a példán a társadalom kötelességeire mutatott rá a művészekkel szemben. Mindnyájan pedig mály aggodással néztek fel a mai fenyegető, fekete nemzeti égboltra és elégikus sóvárgással gondoltak Szinyei korára és művészetére, amely fölött még sütött a nap, kék volt az ég és „enyhe a lég”.

Végtelenül igaz és meghatóan igaz mindez és minden, amit e serlegszónokok elének vetítettek, mint hangulatot s mint tanulságot. Ezen a mezőn a tallózás már kevés magot ígér.

Azonban a sok igaz méltatás és mély elemzés után elménkben mégis egy kérdés bontakozik ki lassan, amelyet eddig — tudtom szerint — határozott formában fel nem vetett senki s amelyre ennél fogva a feleletet megfogalmazni sem próbálta senki.

Ez a kérdés röviden: mi hát az oka, hogy éppen Szinyei élete és művészte érdekli és

foglalkoztatja egyre jobban, egyre mélyebben az elméket, holott épp az Ő nemzedéke — 10 évvel előtte s utána született kortársait számítva ebbe — annyi sok nagy művész adott nemzetünknek.

Hiszen Munkácsy is páratlan, világnagysága művészetünknek. Paál László a barbi-zoni mesterek egyenrangú társa. Itthon Székely, Lotz, Benczur oly nagyságok, akikre méltán büszke nemzetünk és művészetünknek éppoly lelkes hívei vannak, mint Szinyei művészetének. A személyi érintkezés varázsa pedig a Hollósy körül csoportosult fiatalok szerzetét és bűmulatát mesterük iránt szinte szektárius rajongással fokozta annak idején.

Hogyan van hát mégis, hogy Szinyeiről több megemlékezés, kisebb-nagyobb tanulmány és könyv jelent meg már, mint a többiekől, akiket említettem, talán együttvéve is?

Miért alakult épp Szinyei neve alatt egy tevékeny társaság, amely az Ő emlékét őrzi és szellemi hagyatékát dolgozza fel és terjeszti kitűnő elmék munkásságával több mint egy évtizede?

Feleletül még csak művészeti ideáljaira sem igen hivatkozhatunk, mert ezidő szerint kevés ponton találkozunk ezek a mai művésztel nyugtalan, sokirányú stíluspróbálkozójaival.

Tehetsége, zsenije az Ő egyéni sajátja volt, ezt nem kapta senkitől, nem adhatta át senkinek.

Csupán egy eszmét látunk, amely minden idők igaz művészeivel testvéri kapcsolként örökre összeköti Őt, — a művészi szabadság eszméjét.

Ezt Ő képviselte a maga korában a legnagyobb tehetséggel s a legnagyobb erkölccsel. És éppen, mert oly nagytehetség volt, benne támadta meg ezt a kor közönye és megne-mértse a legkirívóbban.

Ez a megne-mértés nem jelentett agresszív ellenszenvet. Nem mondták rá, hogy vad újtó, hogy forradalmár, ezt a fogalmat annak a kornak a közönsége nálunk a művészetben nem ismerte. Egyszerűen azt hitték, hogy nem jó, amit csinál.

Es valóban, Szinyei nem is volt forradalmár fiatal korában sem, ezt a jelzőt egy későbbi ideológia hívei adták neki. Sokkal logikusabb, sokkal szilárdabb építész elme volt Ő, hogyssem forradalmár lehetett volna.

Ő maga mondta egyszer nekem, hogy nem hozott Ő tulajdonképpen semmi újat, egyebet, minthogy észrevette, „hogy a fűzföld és hogy az égjelék”. Ez azonban nem kevesebbet jelent, minthogy tisztá, saját intuíciója volt a természetéről, festőelődői és kollegái képeinek befolyásától mentes volt a látása.

Egy német író, ha jól emlékszem, Feuerbach szerint, a genie az, aki meglátja, ami az orra előtt van. Költők megénekelték már régen, csak éppen a festészet nem vett még

róla tudomást, hogy „mi kék az ég, mi zöld a föld”... Szinyei aztán megmutatta a Majálison ezt az egyszerű igazságot, de jó húsz évbe tellett, amíg elhitték neki.

Hanem ez a hitelenség, ez a közöny, amint tudjuk, mérhetetlen kárt okozott a magyar művészetnek: Szinyei másfél évtizedig hátat fordított a festészetnek és amikor újra festeni kezdett, a tűzhely, a szív, bizony már egy kisé kihűlt, lángját oly magasra szítani, ahogy kezdetben lobogott, többé nem sikerült.

Azt hiszem, hogy Szinyei ecsetének ez a hosszú önkéntes szünete művészetének s életének központi problémája. Emberi és művészi életútjának a legtöbb kérdése ebbe torkollik, s itt kereshet feleletet.

A közvetlen okok mindenesetre lelki természetűek voltak s csak nagyon kis mértékben külső eredetűek.

Hogy a Majális hideg fogadtatása, a tudákos, kioktató hírlapi kritikák elkedvetlenítettek — ez valószínű. Senki sem örül az ilysminek.

Hogy közvetlen környezetében a nyilvános siker elmaradása következtében talán meg-ingott a bizalom az Ő elhivatottságában, ez is meglehet és bizonyára ez is fokozta az elkedvetlenedését. De mindez együtt pusztán mégsem elég ok arra, hogy az ecsetét egy életre letegye egy oly Istentől megáldott nagy művész, aki emellett oly öntudatos és oly meggyőződött az igazáról, mint Ő volt.

Szinyei sokkal erősebb, férfiasabb természet volt, sokkal kevésbé érzékeny, talán meg-ingott a bizalom az Ő elhivatottságában, ez is meglehet és bizonyára ez is fokozta az elkedvetlenedését. De mindez együtt pusztán mégsem elég ok arra, hogy az ecsetét egy életre letegye egy oly Istentől megáldott nagy művész, aki emellett oly öntudatos és oly meggyőződött az igazáról, mint Ő volt.

Szinyei sokkal erősebb, férfiasabb természet volt, sokkal kevésbé érzékeny, talán meg-ingott a bizalom az Ő elhivatottságában, ez is meglehet és bizonyára ez is fokozta az elkedvetlenedését. De mindez együtt pusztán mégsem elég ok arra, hogy az ecsetét egy életre letegye egy oly Istentől megáldott nagy művész, aki emellett oly öntudatos és oly meggyőződött az igazáról, mint Ő volt.

Közönség és hitvitázásról kritika, két oly fogalom, amely a XIX. században keletkezett s amelyet nem ismertek az előző századok. Épp így a megne-mértett festő is a polgári rend társadalmának a művésztípusa s ezt az előbbi két új művészeti faktort, a közönség s a nyilvános kritika termelte ki.

Az előbbi korokban a művészetkedvelő egyház és a művészetkedvelő nagyurak, fejedelmi udvarok a művészek megrendelői is voltak egyszersmint s részüket érezték a műalkotások létrejöttében. Büszkék voltak rá, de a műalkotásokat mint saját tulajdonukat élvezték és bírálták — és: aki valamiért állandóan pénzt ad, lehetőleg meg is tanul hozzá érteni.

Amióta nyilvános képtárak s nagy időszaki kiállítások vannak, a művészet mindenki birtoka lett, azóta van „közönség” és azóta van

„kritika”, és azóta a művész helyzete a társadalommal szemben megváltozott.

A művész sorsának irányítása a mindenki, a társadalom kezébe került. A művész szabadon termelhet ugyan, kedve szerint, de termelése értékét és elhelyezhetőségét ingadozó konjunkktúra szabja meg. Nem csupán gazdasági konjunkktúra, hanem a közvélemény konjunkktúrája is.

Az új mecenás, a polgári társadalom, nem megrendelője többé a művészeknek, csak alkalmi vevője. A műalkotásnak belső kapcsolata a megrendelő tulajdonossal helyet adott egy hidegebb, felületesebb, ambulóans művészetkedvelésnek: a képtár vagy a kiállítások termeiben, vasárnaponként. Az új mecenás ítékezése dialektikájában haladottabb, de következő is. A belépő díjért megkívánja, hogy ízlését kiszolgálják.

Igy került szembe a művész sokszor fejlettebb, de mindenesetre önállóbb művészi szemlélete és akarása a társadalom, a közönség s a kritika ízlésével. Ez a viszony teremtette aztán meg a megnemértett, a koránérkezett művész típusát.

En azt hiszem, hogy az itt vázolt körülményekben kereshetjük a mélyebb gyökérszárait a lelki motívumoknak, amelyek miatt Szinyei hátat fordított, tulajdonkép nem is a festésnek, hanem az új mecenásnak.

Ő, mint művész előtte járt korának, műveltsége magasrendű és haladott volt, de a nemzete egy ősből, mélyebb rétegének lelki struktúráját, érzésanyagát, indulatait és erkölcsi igényeit hordta magában, mint a körülötte épp kialakulóban volt polgári társadalom.

Szinyei származása szerint az úgynevezett történelmi osztályhoz tartozott, amely az új, demokratikus irányú átalakulásban külső kiváltásait nem tarthatta ugyan meg, ezekről önként mondott le, de amely osztály akkor még felszázaddal előbb is egyedül jelentette a történelmi faktort, a politikai nemzetet.

Ebből az osztályból kerültek ki a múlt század első kétharmadának nemzetépítő nagy államférfiai, nagy arisztokraták és nagy táblalabirák, akik osztályuk és maguk érdekei ellenében, önzetlenül dolgoztak és harcoltak nemzetük haladásáért és modern állammá való átalakításáért. Nemes szellemük, nagy képességeik és önzetlen jellemük erkölcsi hatása még eleven, közvetlen volt az utánuk következő nemzedékre, amely részben személyesen is ismerte meg őket.

Ez az ősből érzetű és a nemes erkölcsi faj kényességét öntudatlanul magával hozó magyar úr típusa sokakban testesült meg még akkor több-kevesebb tisztasággal. Szinyei is egyik méltóságos példánya volt ennek a típusnak, nagy egyéni képességekkel és nagy kultúrával felruházva.

De ugyanez a kinemésedett történelmi magyar úri típus hordott magában egy bizo-

nyos rezignáló passzivitást, olyast mint Madách Adamja az „Ember tragédiájában”. A 49. utáni magyarság szenvedő, lemondó passzivitását.

Hiszen ha Madách Adamját mélyebben értelmezzük, benne is a minden jóra, nemese fellekesülő s minden csalódódási könnyen elcsüggedő, a lázongó, de a megváltoztathatatlannak magát megadó magyar urat láthatjuk gyönyörűen, az egész emberiség sorsfordulatain keresztül vezetve.

Ebből a lelkiégből, ebből a történelmi, tehát faji eredetű passzivitásból és úri erkölcsi kényességéből, érzékenységéből meg lehet érteni, hogy miért tette le Szinyei aránylag kis külső okból az ecsetet. Ha a Madách-párhuzamot folytatni akarjuk: pillanatnyi csüggedését kihasználva, Lucifer sugta ezt neki.

És egyéb emberi tulajdonságainak, megnyilatkozásainak érdekessége és szépsége is ezekből a nem külsőségek, mélyen jellemző magyaros lelki elemekből alakul ki szemünk előtt. Lassanként úgy bontakozik ki tudatunkban alakja, mint reprezentatív magyar, nemes történelmi lelki hagyaték gazdag birtokosa.

Nemcsak művészi szemlélete és erkölcsje, de emberi magatartása talán még felülöbösen fejezte ki ezt a lelkiéget.

Csak nem régebben hallottam egyik legközelebbi hozzátartozójától, a jellemző és meghatározó történetet az öreg tót szolgáról, aki 65 éven keresztül több nemzedéken át szolgált a Szinyei nemzetséget, s legutóbb hosszú-hosszú éveken át a mi nagymesterünket, hűséggel, ragaszkodással. Az öreg szolgálattól beszéltek otthon, mert annak, bár tudott magyarul, ez könnyebben esett. És amikor meghalt, hat százfatermetű óriás, hat Szinyei, a Merse nemzetségből, közöttük a mi mesterünk is, vitte a vállán az öreg hű szolga koporsóját gyalog a falun keresztül a temetőbe.

Nem szimbolikus erjű-e ez a kép? Nem a magyarság lelkiületét, szívét, nagyszerű gesztusát mutatja-e a testvérül fogadott nemzetiségekkel szemben? Epp azt, aminek ellenkezőjével annyiszor rágalmazták meg nemzetünk!

De nem folytatom tovább. Elmondani valóhoz képest rövid, de meghallgatni belőle ennyit is, tudom, hogy igen hosszú volt ez az idő, ameddig igénybe venni bátor voltam mélyen tisztelt Hallgatóságom figyelmét.

Szinyeit ünnepelve önkéntelenül terelődött gondolatom az Ó szep magyarságra, mert én ebben is szeretném látni egyik fő okát az emléke iránt egyre növekvő érdeklődésnek és szeretetnek.

En hiszem, hogyha az elizeumi mezőkön egykor találkozunk, nem fog korholni ezért a gondolatért, mert a művészet mellett nemzete is legbensőbb, mondhatnám, a végre gondolva, véresen szívőgye volt Neki.

Szálljon felé, a csonka ország határán túl, ahol nyugszik, a hő óhajtasunk, hogy ne kés-

sen soká a pillanat, amikor sírját szabad magyar földön koszorúozhatjuk meg!

Két nagy ügyért, amiket O a világon a legkomolyabban vett, emelket e serleget az O nevével: Nagy-Magyarorszáért és a művészetért!

A SZINYEI MERSE PÁL TÁRSASÁG évi rendes közgyűlése január hó 31-én tartotta meg, melyen a *Szinyei-íntalmat Tornyai Jánosnak*, a *Zichy Mihály grafikai díjat* pedig *Gedő Lipót* rajzolóművésznek ítélte oda. Február hó 2-án, Szinyei-Merse Pál halálának tizenegyedik évfordulóján, rendezte a Társaság a Magyar Tudományos Akadémia ülésstermében a Szinyei Merse Pál emlékünnepet. *Ciók István* elnöki megnyitója után *Sidló Ferenc* szobrászművész terjesztette elő főtitkári jelentését a Társaságnak mult, 1933. évi tevékenységéről, *dr. Lázár Béla* r. tag a kiadott díjakról szóló, alább közölt jelentését. Az emlékünnepen olvasta fel *Farkas Zoltán* rendes tag Szinyei című tanulmányát. Az ünnepet február 14-én, este a Fészek-klubban rendezett Szinyei-lakoma zárta. A serlegbeszédet *Réti István*, az Orsz. m. kir. Képzőművészeti Főiskola rektora, r. tag, mondotta.

Dr. Lázár Béla jelentése a díjkiosztásról: A Szinyei Merse Pál Társaság, mikor a Szinyei nagydíjat megalapította, abból az elgondolásból indult ki, hogy ezzel, miképpen arra jelentésében főtitkárunk is rámutatott, évről-évre, vagy ha nincs rá alkalom, akkor a kellő időben egy-egy méltatlanul elmellőzött, háttérbeszorított, vagy nem kellően méltított fiatalabb tehetség felé ráirányítsa a közönség figyelmét. Ezt teszi immár egy évtizednél hosszabb működése alatt, miközben az ifjú tehetségek egész sorát emelte ki és indította el sikerei göröngyöktől lehetőleg megtisztított úrtaira. A Szinyei Társaság azal a határozatával, hogy az idei nagydíjat Tornyai Jánosnak adja, — látszólag — ennek ellentmond. De csak látszólag. Mert a Szinyei Társaság hű marad most is Szinyei pályájának tragikus tanulságához, most is, mikor egy idősebb, kenyeret javát megévett festőművészt koszorúoz meg, nem azért, mintha Tornyai János az örökké fiatalnak maradó művészek típusához tartoznék, hanem azért, mert Tornyai hajlott kora, életmegtörte testisége ellenére még mindig szinte követeli a közönség figyelmét, mely eddig elkerülte, amiben ellenséges sorsának változatai hibásak lehetnek, de nem művészet, mely kezdettől fogva egyenes úton haladt a töretlen művészi hit lángolása, a nemzeti szellem éreztetése, a magyaros érzés kifejezése, a meg nem alkuvó művészi forma kultuszának jegyében.

Immár hosszú harminc éve. Ekkor tűnt fel legelőbb egy hatalmasan koncepiált, szélesen odavetett elképzelésével, amint Rákóczi Rodostóban, egyedül hallgatja a tenger mormolását. A nagy idők emléke, a költői érzés

szent heve, a megjelenítés egyszerűsége, a formák tiszta összhangja egyesültenek, hogy Tornyai Jánosra egyszerre felfigyeljen az egész magyar sajtó. Ez 1914. tavaszán volt, egy új nagy tehetség jelentkezése esemény volt körünkben. Azokat a lelkes sorokat, melyekkel azidért a Magyar Nemzetben üdvözöltem, hosszabb levelében megköszöni és többek között ezt írja: „Jól esnek sorai, talán azért, hogy képm magyaros voltát látta meg, talán a gagyogásomból megérezte, hogy mit akarnék. Mert én elsősorban magyarnak akartam, illetve akarom csinálni, ha elkészíthetem.” Ime akkor még vázlatnak érezte munkáját és akkor is, ma is művészetének a vázlatosság felüli jegye. De mivel ez csaknem minden képén végigvonul, többnek kell azt venni, stílusa strukturális jegyének, melynek lényegéhez azonban csak lélektani elemzéssel lehetne hozzáférközni. Majd így folytatja: „Jól esik az is, hogy az Ön véleménye megerősít abban a hitemben, hogy csakis ilyen úton-módon lehetne magyar képeket festeni... Szerintem a kép elsősorban lélekben legyen magyar, felfogásban; azután az előadás módjában, a megfestésben; legvégül, nem árt, ha magyar ruha van rajta. Ehhez szükséges, hogy a festő átérezze a képét, ismerje és szeresse a magyar népet, a tárgya pedig lelkesítse. Az én szülcim szegény parasztember voltak. Magyar paraszток közt gyerekeskedtem, más nyelvet nem is hallottam ebben a tőzsgyökeres magyar fészekben, Hódmezővásárhelyen... De ismerem is öket, — ezt önérzettel, dicsekedés nélkül mondhatom is. Sajnálom is a fővárosi művészeket, hogy nem élvezhetik a lelküket, az eszük járását, mely olyan, mint a tanyai, pusztai jó levegő, egyszerű, de üdítő, erőadó. Csak egyszer úgy ki tudnám fejezni a magyar népet, ahogy ismerem bóját, baját, vágyakozását.

Nagyon szegény voltam. Nagyon sokat kujtorogtam. Egy hónapig komoly artistikus dolognak feküdni, két-három hónapig adóhivatalban napidíjaskodni, ügyvédeknel bojtároskodni, fénykép után elhalt kedveseinket giccselni, stb., hogy fér ez össze? Ilyen körülmények között mégis sokat, sokat dolgozni, egy árva biztató, elismerő szó nélkül, lenézésben, észre nem vesztésben, nyomorúságban, szegénységben élni, míg más pályán fényesen tarthatná el az ember áldott jó öreg édesanyját, magát, esetleg családját, — ez Uram nem tréfadolog. Nem csoda, ha az ember 30 éves korára öreg ember lesz, s tényleg és szőszierint halálosan fáradt... Mindamellett panaszra okom nem lehet. A kormány és szülővárosom támogatásával tanulhattam Pesten (Greguss Jánosnál, Székelynél, Lotznál), Párizsban két évig a Julianon, beköszálhattam Német- és Olaszországot. De legjobban hatott rám Munkácsy.

Hatalmas ember volt az öreg. Sokat jár-

Rudolphus Archidux Austriae et cetera

IV. Rudolf arképe a bécsi érseki múzeumban

Az Ober-St. Veit-i H. L. Schünfjelen által festett oltár középső része. Bécsi érseki múzeum

tam el hozzá. Keveset beszélt, de azt érdemes volt megjegyezni, pl.:

— Mi a véleménye Bouguereauról?

— Hát tudja, — itt ümmögött, nyögött egy darabig, — nem festő.

Ennél jobb kritikát soha sem írtak róla, 60 kötetben sem. Nekem meg ezt mondta:

— Ne sokat akadémiázzon, menjen a maga lábán, látom a dokagából, hogy jól lát. Nincs szűksége magának mankóra.

Talán nem itt állanék, ha Vásárhely a milenniumi kiállításra megfestette volna velem Rákóczi Rodostóban című vázlatomat, melyet párizsi tanárain és Munkácsy meleg szívvvel megfestésre ajánlottak. Elmaradt. Kiállítottod egynehány rendőrcsizmá!

Mikor Európából hazajöttem, előbb 3 évig katonáskodtam, két évig szinte vak voltam, aztán jött a vaksgógnál is borzastöbb 2 és fél évi szerencsétlen házasság, ez is elmúlt és most újra fiatal festő vagyok. De biz egy kicsit megtépázott szárnyakkal. Talán még nem késő? Mindez egy 1914. április 12-én kelt leveléből való s jött utána hosszú tíz év, mely alatt Tornyai újabb sikert aratott a *Jus*-sal. Ez is tetszett volna Munkácsynak, ebben benne volt a néplelek alapos ismerete, a magyar paraszt egész lelke és az előadásnak az a magyaros hagyományon épülő határozottsága, biztossága, egyszerűsége, mely benne van az alföldi dalban, amint azt csak Bartók gyűjtéséből ismertük meg, benne van az alföldi korongozásban, amelynek titkos ritmusát Tornyai épp a hődmezóvásárhelyi faze-kasoktól tanulta. A *Jus*-sal ő a magyar festők lemeleje közé küzdötte föl magát a festők szemében, de a közönség lelkeit mihamar a háború vérzivataros esztendeinek iszonyatos-ságai töltötték be, s Tornyai sorsa továbbra is a néma panasza, az ismeretlenség homályja, a névtelenség lelket tépázó keszrve s ami ezekkel együtt jár, a szegénység, a vidéken sinde-vésés, s ő egyedül a magyar nép és a magyar táj sok ezer ismeretlen szépségeinek följegyzésében kerestet vigaszt. Ezeket a jegyzeteit többfében láttuk az Ernst-múzeumban, a Nemzeti Szalóban, a Kéve kiállításán a Múcsarmokban, kisebbek, nagyobbak, nehöl, hogy úgy mondjam, sujet-jük is volt, az Örgöf úr vadászik, Cszmaházás, A betyár meglátogatja édesanyját, de legtöbbször csak egy tanyaudvar, egy gebe, egy zárdaudvar, a szegénység (egy interieurban ami belefér), általában azonban a magyar táj, a délibábos róna, a tél a Tiszán, a búzamező, a júliusi vihar, az itéletidő, a tavaszi ásás, a felbő a falu felett, — mind csupa drámai feszültségben szétpattanni vágyó lelki képe a magyar világnak, a magyar paraszt szákszavú nyelvén elmondva, amit jól ismer, amivel el is dicsékedet hozzámm írt levelében. Igen, ezek a jegyzetek meglátottak átlomódásai, a körülötte élő életnek színsodákká való átfinomításai. Ki látta meg azonban e lehelletfinom-

ságú színjegyzetek varázsát? Teltek az évek, a nyomorúság hűségeen követte, mint az árnyék az utazót, mint a gond a lovagot, mikor végre ez évben a Nemzeti Kiállításon néhány ilyen nagyméretű monumentális vázlatával, melyeken a színek viharoztak, a figurák színben, fényben átszellemesültek, állott elő, hogy mindnyájunkat újra elbűvöljön. És harminc évvel később megismétlődött az első siker. Megkapta az aranyérmét, egyik vásznát megvette az állam, a saját óra fölfedezte, s ő elvonult beteg otthonába tovább dolgozni, serényen, szerényen, sok minden bajtól, bűtől, bánattól fölkeresve, kínozta. Itt találjuk őt most, hogy a Szinyei Társaság átnyújtja neki koszorúját azokért a magyar szellemetlő írt és átitatott sok följegyzésekért, a nagy elképzelésekért, a szép álmokért, a „magyar képek megfestéseért”, melyekre már 30 évvel ezelőt vágyakozott.

A Társaság másik díját, a tájképdíjat az idén nem adtuk ki, a harmadikat, a Zichy Mihály grafikai díjat pedig vérbeli grafikuskának, Gedő Lipótnak ítéltek oda. Gedőt, ki 1887-ben született, néhány év választja el az életfordulótól, amikor a férfit a démon de midi kezdi megkísérteni. Gedőnek élete nem volt oly hányatott, hogy sem a nélkülözés kikezdeje, mert minekutána Ferenczy Károly keze alól kikerült, mihamar megtalálta igazi terét, előbb újságokban kezdett rajzolni, először a Pesti Naplóban, (a háború alatt) utána színész karikatúrákat csinált (Gellért Lajos társaságában), 1922-ben Berlinbe ment és elhelyezkedett az Ullstein vállalatoknál, egy évvel később Bécsbe, ahol a „Stunde” rajzolója lett, albumokat adott ki Prágában, Belgrádban, Bécsben és 1927. óta idehaza és innét dolgozott külföldi lapoknak, a *Simplicissimus*-nak, a *Lustige Blätter*-nek, éppen úgy, mint az összes magyar humoros és élclapoknak. Mégpedig két irányban: az egyik a gyermekrajz, nevezetesen a pesti csibész életéből vett megfigyelések, finom ceruzarajzokban, könnyű kézzel megrajzolva, főleg a játszó gyerekek kifogyhatatlan bőségben, a kamaszkor életének ezernyi mozgalmait vetve elénk, kis tragédiáit, virtuskódásait, csufolódásait, nagyozását, kedves hazudozását, fintorait, pajkoskodását, elestését. A művész nem a felnőt ember fölénnyel nézi a gyereket, hanem a szívén át és a gyerek lelkének tökéletes ismeretével, a környezetbe való beleélés egész mélységével, „frja” lapjait. Innét játszi könnyedsége és elragadó elméssége.

A másik eleme a karikatúra. A Japán kávéház sok száz mindkét nembeli íróját, művésztét végigrajzolta, a képviselőház összes tagjait, az Országgyűlési múzeum részére megörökítette. Most a Hétfői Társaságot, majd a társadalom más-más osztályát és minden egyes karikatúrájában egyénien jellegzetes. A karikatúrarajzoló feladata: felismerni a folyton változó arcvonásokból azt az egy lap-

pangó álarcot, mely az embert jellemzi és azt azonnal kiemelni; felbontani hangsúlyozás által, egyensúlyt megsemmisíteni kiemeléssel, megmerevíteni egy arcvonást, mely egyenesen hajlamos a megmerevedésre, ez a karikatúrárajzoló titka. Ez a titkos fintort, mely ott bujkál az arcvonások közt, meglatni, kiemelni, mindent erre az egyre visszavezetni, ez a karikatúrárajzoló feladata. Szeme erre a torzításra való vadászásra van beállítva, Kiss József ezt felismerte, mikor énekelte: „Van oly pillanat minden ember életében, mikor kiül arcára mind a torzvonás. Ami kondózott, rejtett konokul, a lágyaság leple róla im lehuul...” Egy pillanatra, de ez elég, hogy a karikatúrárajzoló rácápon, mint a kánya, s emberünk le van leplezve, megismerjük élete titkát, tehetetlenül, szinte élettelen merevségében áll, vagy vergődik, vagy sivalkodik előttünk, mi pedig nevetünk rajta. Ezzel, mint Bergson kimutatta, megbüntetjük, de Gedő nem kegyetlen, mint Goya vagy Daumier, nem részletező, mint Hogarth, nem egyszerűsítő, mint Caran d'Ache, vagy Forain. Gedőben sok az emberi részvét, ő játékos kedvességgel emeli ki emberi formái, főleg arcformái mögött a lap-pangó titkok legjellegzetesebbikét, de a titkok kutatásában felületen marad, a kegyetlen torzító tükörrel nem él, megértjük ötleteit s elmosolyodunk. Gedőét karikatúráiért nem fogják börtönbe zárni, mint egy japán mikádó tette a karikatúráját rajzoló művész-szel, ellenkezőleg, a Szinyei Társaság feléje nyujtja a Zichy Mihály grafikai díjat.

SZEGEDI KIS KALENDÁRIUM, 1934.
Kiadja a „Szegedi Fiatalkor Művészeti Kollégiuma és Tanyai Agrárszertlemet Mozgalma, karöltve a Kolozsvár-Szegedi Egyetemi Bethlen Gábor Körrel.” Szeged, Városi Nyomda. A köntös és a rajzok *Buday György* munkái.

A Magyar Művészet mindig kötelességének ismerte a fiatalok erőteljes támogatását s azért említjük meg a könyvismertetések helyén ezt a parányi kis kalendáriumot, amely nagy gondal megmunkált ékszer a könyvnyomtatás mesterségének. Fiatalkor magyar művészek és egyetemi ifjak lelkesedő szívéből valósult a magyar bibliográfia nemes értékévé ez a bájos kis füzet, amely a fiatalság rajongásával a legősibb magyar paraszti világ szépségeiből közül évenként egy-egy csipetnyit. A tanyavilág ismeretlen nőfáráról pár sornyi versbe szakadt érzések, daloló pórlányok ajkáról ellesve, a fajunk szeretetének édességét gyűjti a rotációsőp betű-kaptarába. Ezzel a versbe gyűjtött tiszta édességgel és az ehhez költött néhány vonalnyi kottával, meg illusztrációs rajzzal röppen szerte a legmagyarabb városból ez a kis kalendárium, hogy az esztendőjárás sokgondú rovásai között a maga lényének grafikai és tartalmi szépségével enyhülés és öröm legyen. A művészi, helye-

sebben a népművészeti rész értékein túl ebben a kis kalendáriumban az a leginkább megdicsérni való, hogy fiatalok csinálják, akikben eszmélődőbb a fajszeretet, mint az előző generációban. Szorgosan, mint a méhek gyűjtik a pusztulásnak és feledésnek veszejtett magyar szépségeket. Van érzékük a népművészet formái gyatraságán túl a tartalmi értékek iránt, ami a magyarság szépségeit virágoztató gazdag érzelmessége. Parányi szépség, ezek az egymáshoz tántorgó verssorok, amint parányi édesség szunnyad egy-egy vadvirágban.

Köszöntöm a méhet, amely a semmiségből gyűjti a tele kaptárt. Köszöntöm a szegedi fiatalokat, akik a paraszti világ szépségeivel kívánják megédesíteni a magyarság megür-mösödött életét.
Dr. D. G.

AMSTERDAM. A Goudstijher-Galéria a „Vereeniging Rembrandt” ötvenedik fordulója nagyszabású Rubens-kiállítást rendezett, amelyen nagyszabású szerepeltet olyan művei a nagy flamand festőknek, amelyek eddig még sohasem kerültek bemutatásra. A kiállítás, amelyen nagy kompozíciók kartinjai, arcképek, tájképek és rajzok voltak láthatók, nagyszerű képet adott Rubens sokoldalú művészetéről.

BERLIN. Karl Koetschau, a Kaiser Friedrich-Museum képtárának új igazgatója, most fejezte be a képtár átrendezését, amelynek munkálatait még Max Friedländer kezdte meg. Az új rendezés legérdekesebb eredménye, hogy az olasz termekben szétválasztotta az eddig együttesen felállított festészeti és szobrászati anyagot, valamint hogy az esztetikailag kevésbé érdekes festményeket egy, a legközelebbi jövőben megnyíló „tanulmányi gyűjtemény”-ben helyezte el. A képtár anyagát ezek folytán sokkal hatásosabban és szabadabban lehetett elhelyezni.

— A „Kronprinzenpalais” a berlini modern képtár igazgatójává dr. Hanfstaengl, a müncheni városi múzeum eddigi vezetőjét nevezték ki.

BÉCS. Josef Strzygowsky, a bécsi egyetem világhírű művészettörténeti professzora, nyugalmába vonult. Helyébe nem neveznek ki utódot s így tanszéke és intézete is megszűnik s a jövőben a bécsi egyetemnek csak egy művészettörténeti katedrája lesz.

BOSTON. Philip Hendy, az ismertevű angol művészettörténeti író lemondott a bostoni „Museum of Fine Arts”-nál viselt képtárigazgatói állásáról.

GLASGOW. A glasgowi múzeum megszerzte Delacroix: Kiűzetés a Paradicsomból c. vásznát, amely a francia romantikus festőnek első képe angol közgyűjteményben.

GENT. Emile Renders, a korai németalföldi festészet kiváló ismerője, akinek néhány évvel ezelőt megjelent munkája Roger van der Weyden és a „Flémalle-i mester” művészetéről nagy feltűnést keltett és sok vitára adott alkalmat, most megjelent könyvében ismét új, érdekes vita-anyagot vet fel. Renders könyve (Hubert van Eyck: *personnage de légende*) nem állít kevesebbet, mint, hogy Hubert van Eyck soha nem élt és a genti oltárt Jan van Eyck alkotta egyedül. Az érdekes könyv ismertetésére még visszatérünk.

LONDON. A Tate Gallery 17 modern francia festményt kapott ajándékba, többek között Cézanne, van Gogh, Matisse, Picasso.

LONDON. A National Gallery igazgatójává Sir Augustus Daniel helyébe Kenneth Mc Kenzie Clark-ot neveztek ki, aki eddig az oxfordi Ashmolean Múzeumnak volt egyik vezető tisztviselője.

LONDON. A Burlington House és a British Museum nagy angol kiállításai mellett jelenleg két érdekes bemutató látható Londonban: a Mayor Gallery Paul Klee műveinek egy nagyobb sorozatával ismerteti meg az angol közönséget, a Leicester Galériében pedig Constantin Guys rajzaiból mutattak be szép gyűjteményt.

LONDON. Május elején kerül árverésre Christie-nél Leopold Hirsch gyűjteménye, amely régi mesterek festményeiből, bútorokból és porcellánokból áll. A képek között Dirk Bouts, Hugo van der Goes, Mabuse, Antonis Mor, Frans Hals, Rembrandt, Christoph Ambergs, Taddeo Gaddi, Cosimo Rosselli, Mantegna, Tintoretto, Gainsborough, Romney, Raeburn és Reynolds művei emelkednek ki; a bútoranyag Chippendale negyven alkotását és Sheraton commode-jait tartalmazza. Nagy értékű kínai és sèvres porcellánok és kitűnő grafikai sorozat egészítik ki az érdekes gyűjteményt.

LOS ANGELES. A Los Angeles-i Museum 50 válogatott olasz, francia, német, spanyol és németalföldi festményen keresztül mutatta be az európai festészet fejlődésének utolsó öt-száz évét.

NEW-YORK. A Metropolitan Museum megvásárolta az Ermitage híres XV. századi, a Keresztrefeszítést és az Utolsó ítéletet ábrázoló diptichonját, amelyet Hubert vagy Jan van Eyck vagy műhelyük alkotásának tart a kutatás.

PÁRIS. A Louvre termeinek átalakítási és gyűjteményeinek átrendezési munkálatai befejezés előtt állanak: különösen fontos és jelentős változások mutatkoznak a középkor és a renaissance szobrászati gyűjteményeiben. Az érdekes munkálatok részletes ismertetésére még visszatérünk.

PÁRIS. A Louvre az utolsó hetekben ismét gazdagodott néhány fontos művészeti alkotással, amelyek közül Baroccio Grisaille-kompozíciója, Largillière nagy képe: Mózes feltalálása és Chassériau három festménye — két önarckép és fivérének portraít-ja — a legkiemelkedőbb darabok.

PÁRIS. A Nemzeti Múzeumok ez évben is folytatni óhajtják azt az Orangerieben rendezett nagyszabású kiállítások sorozatát. A most nyitvalevő Hubert Robert-kiállítás után Daumier művészetének bemutatása, majd egy Lafayette- emlékkiállítás és a XVII. századi francia realista festők kiállítása következnek. Tervbe vették egy Cézanne- emlékkiállítás és a primitív francia festészet összefoglaló bemutatását is.

PÁRIS. A Musée du Jeu de Paume-ban, ahol tudvalevőleg a külföldi modern művészet alkotásait őrzik, megnyitottak egy új termet, amely élő kínai festők alkotásainak van szentelve. Kína modern művészeti először kapnak helyet európai múzeumban. Ugyanekkor egy másik teremben kiállították a Musée du Jeu de Paume új szerzeményeit is.

ROMA. A Santi Apostoli templom és a Palazzo Odescalchi közelében egy római diadalív töredékeit tárták fel. Az ív a meglehetősen épségben maradt, jó kvalitású reliefek tanúsága szerint valószínűleg a Kr. u. 1. századból származik.

VELENCE. Ez év májusában nyílik meg a tradicionális nemzetközi képzőművészeti kiállítás, a „Biennale”, amelynek keretében ezúttal filmkongresszust és — kiállítást és nagyszabású szabadtéri színházi előadásokat is rendeznek.

Felölös szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Segédszerkesztő: Dr. Péter András

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet, 1934. 2. szám

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. l.